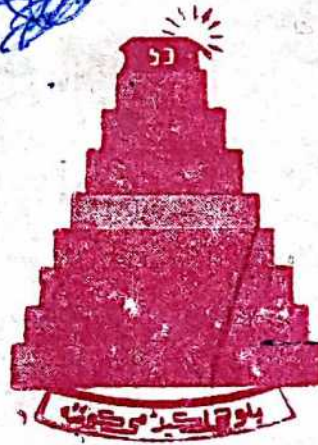
چاچ و بند

نوآروک: غوث بخش صابر

بلوچی اکیڈمی
شارع اقبال کوئٹہ

چاچ و بند

نزآر و کی

غوث بخش صابر

چھاپ وشنگ :ر

بلوچی اکیڈیمی کوئٹہ بلوچستان

اولی وار — ۱۹۷۳ء

چھاپ جاہ — قلات پریس کوئٹہ

بہا — چہار کلدار

لیکھو — پنچ صد

کتابت — پ۔ ز

چاچ وبند

بنی آدم ءَ چہ ازل ءَ مشکل پسندیں تبے رستہ کہ ہر ہبرے کہ
چم ظاہر ءَ گران اِنت پہ ہمائی ءَ تلوسیت زانکہ ہمے سبب ءَ
معمہ او چیستانے ودرگہت. یونانی ادب ءِ یک کوا سے برسادیز
گوشیت کہ دیر بگیں زمانہ ءَ یک بیریں جاتوُ ئے اسفنکس ءَ مردم
ما نتر ینتنت او چہ آیاں جُست کتنت کہ " ہما تام سا ہدار یں
کہ کِسانی ءَ آ چار پادنت، ورنائی ءَ دو پاد بیت، پیری ءَ
سئے پادیں"؟ ہمہ راہگوزی ءَ کہ آئی اے چیستان ءِ بوجگ
نہ زانت ات آئی کُشتنت. ہمے کو اس دمیترا نوشتہ کنت
کہ، ای دی بوس، ءَ الیشی چیستان چوش ما ناکرُت کہ ہمے ساہدار
بنی آدم اِنت. دُور پاندیں یونان ءَ بل ہمے چاچ وت مئے
ادب ءِ تہا ہمے لوزانی تہا پرلبستہ.

کسانیں چار پادا اِنت مزن بیت دو پادہنت پیر بیت سئے
پادا ہنت.

ما نائے الیش اِنت کہ مردم اِنت. کسانی ءَ گوں دست
پاداں گوکلا کنت، ورنائی ءَ گوں وتی پاداں گردیت. پیر
بیت، لٹھے دست ءَ کنت، یکے لٹھ دو آئی جند ءِ پاد

بزاں سئے پادبُوت آنت ۔

بلوچی زبان ءِ مزنی، پراہ گوری اوُ پُرگوہری ءَ چہ ھسے
گپ ءَ زانت بی کہ نامدارین لبزانکانی ہمسر اِنت او ہرڈول
کہ وشیں ڈولے ءَ درآمدیں زباناں ہمے جاچ و جیبتان
جوڑ بیتگنت چہ آیاں بلوچی ءَ ہیچ کسر نہ کرتہ جاچ و بندماں بلوچی
زبان ءَ یک زمانگے بے شمار و زیاست بوتگنت بلے ہنچو
کہ نوکیں زمانگ مجلسی زند درو شم ءَ بدل کناں اِنت اے
بے بہائیں مڈی چہ داج ءِ خیالاں درکتراں اِنت، ہمہ باری ءَ
کہ بلوچ ءِ راجی زند ءِ حدّمینگان و کوہ و کوچگاں ات مہلوک ءَ
دلوان دگہیری ءِ زیب ہمے ڈولیں گراں وگرنچیں بند و بچارت
بیتگنت کہ تاں شپ ءِ گپ ءَ مردماں ایشانی سرا گنرٹی کنتہ۔
گیشتر ءَ اے دیوان دو بہر بوتنت او ہمے دوئیں بہرانی
دست و اختیار ءَ تبوکیں ڈیہہ کاتک یکے ءَ جاچ جت
او دگراں ماناکت، ہمائی لوج کہ کس ءَ میاحنیں شہرے
دات، نوں ھم ہمے رواز جاگہہ جاگہے است بلے کمتر۔
زندمانی ءِ پراہ بیوکیں پکاراں بنزاردراہ نبرتہ او اے مشکلی
نوں مدان مدان ءَ چہ دلاں شموشان اِنت ۔ بلوچی ءِ
جاچ چونائی ءَ نہ دو مزنیں بہراں بہر اِنت۔ یکے پہ کسانیں
چُکاں۔ جاچ او دگر پہ مزنیں بالگیناں بند۔ جاچ کسان، ازراں
او وشیں بنت۔ او بند کہ آیانی تہا لوزانی گرین زیاست
آنت۔ انچکہ مزن انت بلے یک سیمی تہرے دی است

کہ آئرا چلیستاں گوشگ لوٹیت، چونائیءَ تہ چاہج و بندہِ ھم گشوک و بوجوک رءِ پکری چکاس ءِ خاطرءَ اِنت بلے چلیستان نہ جوانیں سرپد و پڑھائیں مردماں دی پروشش دیئینت۔

چاہج و بندماں اے گونڈیں کتاب ءَ نز آورتگنت او اے جُہد کنہ کہ دوئیں پہنادرءِ زنڈ زنڈیں گالوارءِ ہر چینکس چاہج کہ دست بکپیت ہمہ گالوارءَ نوشتہ بہ بنت کہ ہرد و بہرءِ والوکاں چیرلیشی بائیدگ ھم برسیت او بلوچ لبزانک ءِ ہمے مڑی ءَ ستہ گم دگار بوگادی سوگہ وحو ندی بما نیت۔

چاہج و بندانی دپترءِ اولی بہرا چُکانی چاہج انت، دُ ہمی بہرا بند و سیمیءَ چلیستان انت۔ بند و چاچانی اے دپترءَ میر محمد خان مری، میر عطا محمد مری، میر صورت خان مری او واجہ محمود خان مری ءِ کمک، سر و سوج و نوشتگانی منت واران۔ اے ہبر ھم گوشتن لوٹیت کہ اے دپترءِ ٹھائینگ ءَ فقیر شبیر جان ءِ بند ماراچہ "بلوچی" کراچیءِ کہنیں تاکان دست کپتنت کہ واجہ ملک محمد پناہ ءَ شات کرتنت ما پہ اے گراں بہائیں مڑیءَ آہانی ھم شکر و منت ءَ گراں۔

چُکانی چاچ

چُکانی چاچ ہردوئیں گالواراں بزاں رودرآحتی ورو برکتی بلوچیءَ بازانت۔ ہنچوکہ ماپیشءَ گوشتہ الیشانی دُرست کنگے جو انیں لشانی الیشانی اَڑزانی، بجیرءِ وشیءَ ابید اے دی است کہ اے چہ گھسی کرّ و گوراں دیر نہ انت، چوش کہ:

- سُولک یَپٹک یَپٹک بازارءَ تری = چِلیم
- دوبرات جنگ کننت (مُڑنت)
  اسپیتیں ہون رِچی = جنتر = ہِش
- دوچھات جننت، یکے چھاپ
  جنت = دنتان، لِلِک (زبان)
- بارگیں چُولی، میتگاں گولی = چِلیم
- جندے اِنچک، دُمبے دو اِنچک = شُوچن و بندھیک، شُوچن کسان اِنت او بندھیک مزاج اِنت۔

- درءَ کوٹ کلات، تہا دہن فرات[1]
  یاکہ
- اے دیمءَ کلات، آں دیمءَ

---

[1] دہن فرات اصلی غزّہ دانبہ پریاتّ انت ۔ صابر

کلاتیں اندرءَ دانہ وپر اتیں۔

- اے وھٹےءَ کلات، آں وھٹےءَ کلات اندرءَ لٹکٹرک سُراٹ : اے ہرسئیں چاچ اصل ءَ یک انت گوشتن ءَ چیرءِ بیرکھ اِنت، ہرسئے آنی مانا اِنت۔ ساہدارءِ گھُٹ ءِ بِھٹلّو ۔
- زنگی تُوپک دُور جنت : چھمّ
- چیزے آپ ءَ کپیت۔ گوزیت نَر نہ بیت : ساھِگ
- چیزے چہ بُرزا کپیت نہ پُرشیت : کاگد
- چیءِ، چیءِ آف ءَ گِندی۔ دِیر نندی : چَوَٹ، دستور اِنت کہ آپ ءَ مان دیگ ءَ مردم وتی گوشاں کشیت ۔
- گُرّبیت گُرّبیت، اسپنڈ بندیت : جنتر۔ ہَشّ
- کاسگ ءِ چیرءَ کرم سُرنت }
- کوٹ کپتہ کناوگ چیر کپتہ گنت } لیف ءِ تل ءَ چِک وچلانگ ۔
- مئیں پت باغ ءَ بندیت بندیت، ہیچ نہ جہیت ۔ (لیس ءِ باغ دراج اِنت) } دَگّ اِنت

اے چاچ ءَ دگ لہتیں ڈول ءَ ہم گوشنت بلے کلیر ڈولاں

ارزان اِنت، چوکہ :۔

- چہ کوہان بُرز، چہ بوٹنگ ءَ ییٹک ء راہ۔ دگ (راہ کوہانی سراسرکپیت اولوٹنگ ءِ رکرّاگوزیت۔
- حُرماں بان ءَ، گوشے دَراانت : لوگ ءِ تیبر (لوگ ءِ تیبر ملام چہ دیوال ءَ کمیں زیاست بیت۔

چکانی جاچ ءِ تہا پہ اسپیدگ ءَ بازیں جاچ است او بالگنیاں ھم اے بارو اجاچ گوشتہ۔

- یک دُنگے، دورنگ انت : (ھیبک، اسپیدگ، آنو)

منی خیال ءَ اے جاچ نوکیں زمانگ ءَ جوڑ بیتہ چیاکہ من ماں اردو ءَ الیشی ہمسر دیستہ کہ چوش اِنت " ایک بوتل میں دو رنگ بھرے۔ معنیٰ "انڈہ")

بلے پہ ھیبک ءَ گوشتگیں دگہ بازیں جاچ بلوچی ءِ جندیگ انت کہ اِنسانی لاف ءَ مئے زبان ءِ جند ءِ شیرکنی ماں اِنت۔ بگندت۔

- گنُبدِ علی، نہ دپ ہست نہ دری : (ھیبک، سپیدگ، آنو)
- کاسغے ماں کنی آف ءِ، کاسغے واد ءِ. نیس کہ گراستو گشتی ہمہ رَنگ ءَ پھکائیں۔ [" " "]
- دیگودکساں کساں، مجھٹک وش وش (" " " ")

- مکھیں ماث ءُ جڑ بینتہ سے بے
پت ءَ پیدا گھشہ ۔ بڑھ بوٹی
جی نہ بیتی کوڑوا اینچو سُشہ : (ھیک ۔ اسپیلگ ۔ آنو)

- دست جناں رنگ رشاں
اے گوں ہواں مڑ داں جڑاں
گونگلو گالی ءَ کناں : (" " ")

اے دی دستور اِنت کہ ماث مدام لوغ ءَ بیت ۔ سودا
سَٹ ءَ پت کاری ۔ اے رو ءَ یک چاچے پُر معنائیں است

- لبس کاری شہرین ءَ، ماث
کاری سیاہین ءَ : گوڑ دو دیگ)

بزاں پت گوڑ د کاری ،
ماث دیگ ءَ شو دیت
برکنت ۔

- ھوربے رو گواران ءَ ٹیھڑے
رو موراں ءَ[1] : (گیجین یا گیشن اِنت)
ٹیھڑے ءِ مورگ ایش اِنت کہ تھال ءِ آرت جھمپ ءِ
ڈول ءَ بُرزبنت ۔

چُکانی چاچ ءَ "ھلک لڈی" وڑیں چاچ سک باز انت
ما اے گُلّاں یک رد ءَ کاراں ۔

- ھلک لڈی، مُلک لڈی

---

[1] موران ءَ = رُدان ءَ

مُجھونٹرو سر ہمودیں = — پَمُح

● مَلک لڈی، تَرکِتہ پاد ہمودیں = — نارِ گڈاگ۔ حُرماگ ءِگڈاگ

● مَلک لڈیت ہُورت پَد ہمودیں = — تَگرا دءِ پد

● ملک لڈیت، نیلیں بز مندءِ مانیت = — پُھر

● ملک لڈیت، مُلک لڈیت، دَپ خط ہمودیں = — تنڈور (تنڈور کس گوئیت بُرت نکنت)

● ملک لڈی مزارءِ چھنبہ ہمودائیں = — رچترءِ پد

● ملک لڈی، پراہ دَپ ہمودنت = — چات (چات ہم بر گی چیزے نہ انت)

● ملکاں لڈتہ ڈھانڈائیں مڑھودائیں = — منھڑی

● ملک لڈی. ستےءِ جِیڈھی مندائیں = — کُتنغ

● ملک لڈی، دیم پدائیں — تُوفک

تُوفک ہرمردم ءَ کہ باڈھ ءَ بیت آئی دیم گوں توفک ءِ

لپٹ ءِ بیت او توفک ءِ لپٹ گوں واجہ ءِ دیم ءَ پہ توفک ءَ
یک دگہ جوانیں جاہے کہ آسئے راجی زند ءِ تہا توفک ءِ قدر ءُ
شہر اگنت .

ـ تھنک تہاریں ۔ بہاے
سی ہزاریں : توفک

ـ چلک لڈی، کرّی ایں
ہزبھو داتیں : مُشک ءِ رنگ دگوات)
چاچانی نز آرگ ءَ ایرانی بلوچستان ءِ یک چُکے ءَ ماں
ہمے لسیدہ ءَ جاہے گوشت کہ چہ آئی ہر دمگ ءِ مہلوک ءِ
نیاد ونند ءِ ہبر نیچہ آرگ بیت، آ جوش اِنت .

ـ ھلک لڈیت، کُنّل یاد
ہمودیں : الشیی مانا اِنت تگرد ءِ پلہ ۔
بلے اگہ دگہ دمگ ءِ مردمے ہوتیں آئی کُنّل ءِ لوز شالہ کار نہ
لبستت، مکران ءَ کُنّل یا زکُنّر گوشنت، گیشتر ءَ پہ ناءِ جاگہ ءَ
پاتھ، یا چھک گوشگ بیت. کُنّل ابرانی بلوچستان او کوہستانی
مردم گوشنت۔ ہمے ڈول ءَ چنتے جاہ ءِ گالوار دی بدل
اِنت کہ ۔

ـ ھلک لڈیت نیلیں بزلبتہ ۔ الشیرا جاگئے مہلوک جوش
گوشنت .

ـ ھلک لڈیت نیلگیں بزدوار ءَ اِنت۔ معنائے جا
(مُلّ ءِ مُجھر اِنت) .

- ھلک لڈی ماہ پری وتی
سرءَ پار پچیت ۔ (الیشی معنا انت اِگدان ءِ چوڈگ)

بلوچی چاچ و بندانی ردءَ چُلنتے چاچ و بجھادت ہنچو شیں کائنت کہ رودر آہتی ورو کپتی ہردو گالواراں یک راہ بند و یک ماناءَ دینت بلے لوز بدل آنت بلے ہنچو کہ مردم الیشاں اُشکننت آئی خیال ءِ تہا مانا الم ءَ جہ جنت او آزانت کہ الیشی مسٹ ماں دومی گالوارءَ اشکتہ ۔ چوکہ جہل ءِ چاچ انت ۔

- من رواں، پتو رُوت،
من نندان، پتو نندیت ساھگ

اے بوت روایرشتی گالوارءَ نوں ہمے چاچ ءِ جندو جنسار ماں رودر آحتی گالوارءَ چوش لبتہ ۔

- من جُزّاں جُھنڈری جُزّبت
من نندان جُھنڈری نندیت سارِ ھغ

- جندءِ انچک، دُمبے دو انچک شوحن و بندھیک

اے چاچ رودر آحتی گالوارءَ چوش اِنت ۔ کہ دو ئیگناں پہ یک دگرءِ ماناءَ دُرست کرت بیت ۔

- محمد علی کہ اِکرینے، گھانڈلری مزن بی ۔ شِیشن و بندیخ

- شستہ مشتہ ٹبڑھ ءَ چکا

ایریں ۔ یاکہ شتہ
مشتہ دریگ ءِ تہاناتہ ۔ ماہ

چاچ ءِ دیوان ءَ لنتگیں مردم ہمہ وہدءَ ٹھکائے دینت کنزنت کہ ہنچوشیں چاچے کس بگوشیت کہ چنتے کس چہ آئی مانا ءَ سار ءِ سئ انت او آئرا مجلس ایوک ءَ یہ مشکولی ءَ یا پہ زہگانی دلوشی ءَ بہ بندیت ۔ چوشیں چاچ سک بازانت بلے اے ہم راستیں پہرے کہ ہوا لی زندے الشانی زبان ءِ لوچی ءَ قماراِنت چاہے الشانی تہا بدمان اِنت کہ ماں آ ادب ءَ نشات نہ بیت ۔ بلے ہم یکے دو ہنچوشیں انت کہ آبانی گوں گیجگ ءَ باکے بیست ۔ بگندت اے یک مشکولی چاچے ۔

- اشتراداں وپنہ گوندے
پرودپرودتالاں انت — کوسینچ ءِ ول (کدوءِ ول)

- تپی مولد ءِ لنٹاں سیاہیں
لی ئے چکیت — آمرٹ

- نیلگیں بز ۔ لیماڑھ رنداِئیں — رسیشن بندیخ

ابید چریشی لحتیں چاچ ماں بلوچی او براہوئی زبان ءَ یک دہمی ءَ آختہ گنت ۔ براہوئی ءِ چاچے کہ :

دَرنگ دھڑینگا ، پھوئیتر بینگا ۔ بلوچی ءِ تہا اسے چوش انت ۔

- بلاہ وَپت ۔ کوہ کپت — مانا اِنت (لحیف جیرگیجگ و مردم ءِ وسپگ)

ہمے رنگیں یک دگہ چاپے کہ [illegible] شے چہ براہوئی لبز [illegible]
چہرو بدل اِنت، براہوئی زبان [illegible] اِنت۔ "خطآ اسے، گل خطآ
اَسے، تپنتا اَنت خطآ اَسے۔" [illegible] لاپ ءِ زعگ، کہ زعگے
نہ است بلے کس نزانت [illegible] جنگے۔ بلوچی ءِ تہا ہمے چاچ
جوش اِنت۔

- خطآ ءِ گل خطآ ءِ کئے بزانت۔

جی خطے۔ لاپ ءِ چک

- حَطے بے حَطے کس نزانت

چے ہنخے۔ لاف ءَ چک

- استیں بل استیں کس نزانت

چے استیں۔ لاپ ءِ چک

ادب زندءِ چاگردءَ مدام گوں گیجان ءَ روت، بلوچی شئیر
وصوت، زہیل و کِسّہ بزاں [illegible] ءِ نوکیں زمانگ ہور ربوان
اِنت، چاچ و بند ھم چریشی دَرنہ اَنت، نوکیں زمانگی شئے آنی باردا
دُمی چاچ و بجارت ٹہتہ گنت بلے یک ہبرے است کہ کہنیں
و نوکیں چاچانی لاف ءَ پرکھ جاہ گیت، ہم پہ زبان ءَ، ہم پہ بند
دئیگ ءَ او ہم پہ نوکیں چاچانی [illegible]۔ منا اے باروا گوں واجہ
محمود خان مری ءِ اے ہبر ءَ تپاک کناں کہ نوکیں زمانگ ءِ ہزار
تہرپی کار و مشکولی آں چہ فکر ءَ چو رسنج برتہ کہ کہنیں چاچانی تہا
گندگ بیت۔ بلے بلوچی لبزانک ءِ اے [illegible]
انگت چہ آئی دامن ءَ چاچ و بجارت ٹہکار و آن انت

نوکیں شئے آنی بارو اکرّ دے چاہ الیغی انت ۔

● ذی دیتہ گاں سمند
نے لگا گانے تو نددوکے
وکیں ءَ ہَنند (بائیسکل)

● سوزوں دیتہ، سوڈواگاں
لبتہ اش مائیمیں جڑاں تورئے
زورکشتہ جاکمکا سنانی
گیرزبیت تودانی ولائتا (غبارہ)

● ذی کہ مہلنج ءَ سروتی شکستہ
تخت میراں ءِ بادشہ کشتہ (فوٹو۔ تصویر)

یاکہ

● بچی ءِ مس دیتہ بجازی دکھت
خوش، دل نہ راضی (فوٹو۔ تصویر)

● نے کہ زندگ نہ کہ زانی
نشتہ قرآن ءَ درہ وانی۔ (ریڈیو)

● یک قبرے ءِ تہا دہ مردگ
انت ۔ (سگریٹ ءِ پاکیٹ)

● اشتیں مردمے دانائے
جندرءِ جہان ءَ سلے آنتا (گھڑیاں)

● مڑدمے نہ انت ہمچے
دو گوشنتی یک چمّے (ریل ءِ انجن)

- شَیئر کھنت نندی زمغین
پٹ ماٗ ءَ چو رنتی دُمب ءَ
دیم ءَ دات سَتٹ ءَ اَستیں
غریب بے وسیں ہَرٹ ءَ (گُدہ دوشی مشین)

- بال کنت کدے مر گے
بیت جہل کیت کدے
پَسیلٔے بیت (ہوائی جہاز)

- استنت اُشترے
دانائیں، روچ وشپ
ہمے یا نائیں ہر کس ہمیشگ
مانائیں۔ (گھڑیال)

- دوست منی نندی لپندٔ
شہرا مجلس ءَ دبتوں چو
نہ بی سَہرا (ٹیلی فون)

- موڈ وسرے گڈی نائیں
ناں کاریگراں بازیں وَلّ
پدا اُنغاں مورومزارگریں نخاں (موٹر)

- دیتہ من چیزے چوشیں
نے استنی واودنے ساہی (گھڑی)

چکانی مِیاح وبجھارتاں لحتیں اُصل ارزان اِنت، ہنچوکہ

---

۵ لپسیل۔ فصیل

چہ دپ ءَ درکپت دو می زھگ آئرا مانا کننت چوش
کہ اے جہلی چاہج وبجھارت انت ۔

- تنیٔ پس ءِ پاگ دراج
اِنت کہ دراج اِنت ۔ (داہ = دَگ)
- چاہج پہ چاہج ءَ مگر تنیٔ
مِتاہج ءَ ۔ (دواب)
- دو برات مڑنت ،
اسپتیں ہوان رچیت (جنتر و آرت)
- زنگی ءِ تُو پک دُور جنت ۔ (چَم)
- سبزیں چومیت ءَ چربیں
چومیش ءِ دُمبگ ءَ ۔ (گُوَن)
- مئیں آئی بیگا ءِ نغنا پشی
پشی بانگاہ ہچی ۔ (استال)
- مات شپاں چپیت چپیت
سُہب ءَ ہچ نیست ۔ (آسمان ءَ استال)
- مُردگ قبر ءَ اِنت، گوشے
دَرا آنت ۔ (گلزرک۔ گجر)
- کڈ ھے چِر گچک ءَ پُر اِنت (دپ و دَنتان)
- شہریں کئی ٹمبگ ءَ بستہ (لِلِک)
- کوہے، کوہے سرابا گے
باگ ءِ تہا دُز انت ۔ (کوہ۔ سر اِنت، باگ۔ مُود انت)

ڈز۔ بوٹ یا بوڑ) رسود، بو

● دیما ڈوڈو رندا لشکر (نیکینگ دچونکی)

● چی ءِ چی ءِ آف ءَ گندی

دیر نندی (چھبہ، چوٹ)

● یاکہ، جاتی پہ جاتی ءَ

ہفت جاچا ....

اے جاچ ءِ مانا کنگا ہر دمگ و ڈیہہ ءِ چیک پہ وتی پیم

کننت، ہفت بنچو شین چیزے تام ءَ گرنت کہ آہاں ءَ "خاصیت

بلبیت مانا جوش کہ ،،

(۱) مار ءَ دست یاد نیست۔ (۲) دست ءِ دل ءَ میٹ نیس

(۳) آسمان ءَ تھوڑیں (تھمبہ) نیست (۴) مرگ ءَ گور ءَ شبیر نیس

(۵) اُشتر ءَ کانٹ نیست (۶) گز ءَ گنڈگ نیست (۷) گوخ ءَ س

دنتان نیست ۔۔

چکانی جاچ ءَ ابید دو دی تہر ءِ جاچ بالگیں مرد مانی دلبوان ءَ

کائینت۔ اے جاچ پہ مانا ءَ گران ھم ہنت اوایشانی تہا ستیری ا

ءِ دی خیالدا رگ برت کہ جاچ ءِ یک خاصیں صفتے اِنت۔ مابالگ

مرد مانی جاچانی رد ءَ اول ھمہ جاچ و بچھار تاں یک ریسگے ءَ کار

کہ آ ایوک ءَ سہت و ریورانی باروا انت۔

● گندگ بیت چو شبیر ءَ

دل ءِ وارت چو مار ءَ۔

زال ءِ زیب انت، مرد ءِ

مال اِنت۔ (طوق. توخ)

توخ ءِ رنگ اسپیتّ، زرچ یشیرءُ اِنت۔ بلے زرّ ءِ غمبادی وگڑتی دل چہ مارءَ وارت۔ سَہت ءَ ز البو لاپہ زیب وزیبداری ءَ پوشنت او مرد ءِ موڑ ہگا اِنت دست تنگ بوگا ایشرا پروشیت رشوشکیت او تی کارے گیپت۔

ف: ر ایران ءِ کھوڈ بلے

گوات ءَ چمیت (لانٹی، لرزک)

لرزک یک نمیبتے کہ پونزءَ پوشگ بیت، آ مدام سُرمیت بلے چہ گوات ءَ نہ، چہ مردم ءِ سُرگ ءَ۔

ف شہریں کروش، بیہ

دُمب ءَ آپ وارت (کھلوہ) پلوہ

کھلوءِ دُمب ءَ جنیں آدم پونزءَ کننت اوگسد ءَ نمیگ کہ آئی سرا اِنت جہل بیت۔

ف کنٹگری، کوہ دیم ءِ چیری (کھلک = کھلی)

کوہ دیم پونزءِ لٹ اِنت وکنٹگری کھلی اِنت۔ بزاں اے یک ساہدارے کہ کوہ ءِ دیم ءِ چریت

ف پنکہ مال آس ءَ، دَرہتکہ

مال گوزدءَ (کھلوہ)

کھلوہ شہرءِ بیت، ساری ءَ ہنگوءَ مال آس ءَ آپ کننت رندءَ گرنت۔ پونزگوزدے کہ درنجگ ءَ جاہنتے بیے ڈول ءَ پہ کھلوہ ءَ اے یک دگہ چاپ

- سُہریں بُزدرنگءَ نلو (مچھلوہ)
- گرّبے گوات ءَ چنڈیت (دگوش ءِ دُرّ)

ہمے ڈول ءَ یک دگرجا چہ ماں بلوچی زبان ءَ یہ توخ ءَ
جوڑ بینتہ کہ توخ ءِ اولی جاچ ءَ پہ دروشم ءَ جنت
وارت بے لوز ا بیدچہ شیرءَ کی جتائیں اَنت۔

- اِسپیتیں چو شیرءَ، شیر
دی نہ ایں۔
وَل وَلتیں چو ارءَ
مارے دی نہ ایں
وَسّی گوں زال ءَ
مرد دی نہ ایں۔ (توخ۔ طوق)

ہوا ے راستیں ٹھوکے کہ توخ چو شیرءَ بگی چو مارءَ وَل
ولیں اوز الکار شفاں نہ کشنتی ہنچو واب کننت بلے ایشرا کس
مڑدینے گوشت نہ کنت۔

بلوچی چاچانی دپترءَ دو سےچی آنی بارو اچاج گوشے
گیشتر انت، او ہمے چی کم و باز ہر بلوچ ءِ لوگ دی استنت
ہمیشانی لاف ءَ چکم۔ جنتر و آدینک ءِ سرا بستگیں چاچ و بجار
ایشی انت:
نوشکی ءِ فقیر شیرجان ءِ بستگیں چاچ جلیم ءِ بارو اچوش اِنت۔

- قدرت کردگار انت
پیدا اچہ آڈگار انت

دُرستانی بیل ویارانت
کم جیائے، ناچکارانت
یک کوٹھوے بنشتہ جاہ
جکیت سرلشں گمراہ
دریاب چیرناب ءِ (چلیم : چلیم)

گوشگ ءَ نزا اے چاہج شیرجان ءِ نام ءَ اِنت بلے یہ لوز، بھیروگا لوار ءَ ہنچو گندگ بیت کہ اے واجہ محمد ابراھیم جوانسال ءَ لبتہ بچے کہ جوانسال ءِ یکے کپے دومی چاہج کہ مارا دست کپتہ گنت۔ اے گون ہماہاں یکرنگ آنت :

- شولک پیٹک پَٹک
  بازار ءَ گردیت (چلیم : چُلم)
- بارگیں ھُچول بیگاں
  گولی (چلیم : چُلم)
- آس گیت ماڑی ءَ
  دُصودُصو کنت دَریا ءَ (چلیم : چُلم)
- قدرت خدا ءِ جہنین
  کار کنت۔ آپ ءَ وحاک
  سوار کنت۔ سرائے
  دست بجن۔ جیرے
  قوار کنت (چلیم : چُلم)

- جیڑءِ کھوہ۔ پُشت ءَ
ماڑی۔ صکل و انڈو پرشتی
جاڑی۔ (چلیم = چُلم)
- ٹپکیں مردے، دلوان ءَ
جہروارت (چلیم = چُلم)

ہمے کلیں جاجانی تہالحتیں جیڑءِ نام انت او چہ ہمیشیءَ جاچ ءِ جندءِ بن سہرا بیت و مانا ءِ درگیجگ و شوھانہ کعنکارا بدربری کننت جوش کہ آپ، ھاک، آس۔کدو بالادتوار۔ بلے ہمنی خیال ءَ گو نشے چلیم ءِ بارو اے جاچ چہ کلان گران ترانت کہ کلیں نشانیاں رندھم چہ شیُری گرنچہءَ ماناءَ درکنگ ءَ زبات گرتی لوٹیت۔

- چلیتاں جیڑے مُلکے جاچ
نیزہ، بُل و طوق و تاج
دعدی گُرگاں جنت کے گاج
ہرچار و لاشتاں کنت تاراج (چلیم = چُلم)
- زمین ءَ یگی، بیچ ءَ سیاہ
کشتنتی پہ دستءَ درنتی دفءَ (چلیم = چُلم)

اے ردءِ دومی جاچ جنترءِ بارو اانت۔ کہ یکے دو اچ ایشاں بد انت ما آیاں پہ زانت نہ زوراں۔

- دوبرات مڑنت اسپتیں
ہون ڈپ (جنتر = ہُشّ)

- گُریت وگُریت۔ اِسپنڈ
  بندیت (جنتر۔ ہَشّ)
- دوہَلک دو کِہلک
  دوجاٹ دومیدان (جنتر۔ ہَشّ)
- ٹیکتہ گرندءَ رِ تکغ ءَ ہورءَ
  بُرّانان گھنڈو ہرڈنیں
  کھورءَ (جنتر۔ ہَشّ)
- دبروَ ءَ زالےناں ختم
  نازیں گُٹّ ءَ ماں گھوگیں
  گرڈن ءَ بازیں۔
  لیس لائیت وسر بُرانزیں (جنتر۔ ہَشّ)

ہمے ڈول ءَ آدینک ءِ بارو ادی بلوچی ءَ مابازیں چاچے است اِنت کہ ایشانی جوڑم او بندینگ ءِ ڈول وت یہ مانا ءِ نیمگا اشکنوک ءِ را ہدر ہد بیت پس کمیں گرڈتی پکار اِنت۔ آدینک ءِ بار وا اے خیال دار گ بیتہ کہ لوگانی بی بی ءَ ایشی پکار گیش بیت او جھٹ گھڑی آ آدینک یا آدینغ ءَ چارنت ہمے خیال چاچ ءِ اندرءَ دی گوئیں۔

- ایداں ہُدک اوداں
  ہُدک، بی بی ءِ دیما ہُدگ (آدینک۔ آدینغ)
- دیتہ غست ماشئے چوتیں

سُربرا جوڑ مورتے ماں
انت مس اندرءَ (آدینک۔ آدینغ)

۶۔ من ءَ چارے۔ وت ءَ
گندے۔ (آدینک۔ آدینغ)

بلوچی چا چانی تہا دین، مذہب، قیامت۔ قبر و گور ءِ دی بچار کیت اوا ے گوشگ ءَ رد نہ بیت کہ ہنچو کہ مئے راج ءِ ظاہرءَ دین ءَ باز دوستدار نت او دینی ہبرو ہنتاں ءِ دلگوشی ءَ دارنت ہمے چا ور آ ہانی دل ہم چو شیشہ ءَ پہک انت ہمے دلی خیال و ہدو کی ماں چا چ ءِ لاف ءَ دی سہرا انت۔ اے سرحال ءَ ساری ماواجہ فقیر شیر جان ءِ چا چ ءَ یہ قبرءِ بارو انوشتہ کناں۔ کہ وت یک پیتی دیترے۔

۷۔ حرفاں گوشیں پہ اے زواں
سر بند نہ بنتش ناداں
پیدا و جوڑ کرت الساں
چار کنڈاں کرتش تالاں
عطر و زباد و ریحاں
وش بوئیں مسک ءِ ریحاں
ہر تیرمہ و زمستاں۔
سبز نت چو بارگہ میاں
بارے کہ لڈ تش گراں۔
نیستے شمارو بایاں
آ ہر و چ کہ آ بہ بیت زیاں (گور۔ قبر)

قبرءِ باروا یک دگہ جاچے کہ آں قبرءِ پہلویں جلنسارءَ ابید
ہدیرہ ءِ کرّ و گور بلکن پہلویں جاگرد ءَ ڈسیت ۔

● صندوخ سروان ءَ ۔
دپ گپتہ گیا وان ءَ ۔ (قبر۔ گور)

بزاں قبر یک دپ بندیں صندوخے کہ ماں گیا وان ءَ
جاہ کنئیت یا کپوک اِنت ۔ روچگ ءِ باروا یک شیئری جاچے
کہ روچگ یک درچکے ۔ سالے یک گشتاں پٹئیت او الشی
برءِ وروک ءَ دوزخ نہ سوچیت ۔

● درچکے خلقتہ اللہ ءَ
پٹئیت ہر سال ءِ سرا
مردم گوں بخت و سنت ءَ
ہرکس بوارت درچکءِ برا
دوزخ حرام اِنت آئرا (روشگ۔ روچگ)

قرآن مجید یکے بلے ہزاراں حکم و نیکی ءِ سوجاں پُر اِنت اے
ردءِ جاچ ءَ قرآن ءِ یکوئی، حکم او پاکیزگی پرستہ بی بی ءِ نوز
بی بی فاطمہ رضءِ نام ءِ شرف ءِ سبب ءَ زیرگ بیتہ ۔

● بھنڈیک شمب ہزار
زیبتہ بی بی ملگزار ۔ (قرآن پاک)

قرآن پاک ءِ باروا لحتیں دگہ جاچ ہم استنت کہ آئی
سی سیپارہ، آئی نوشتگ او آئی شرف ءَ بنیں دارنت

● سیاہ گیشاں اسپیت گیشاں

حقانی بزانت منی چاچ ءَ
من سی ڈملکے دیاں. حقانی
مزانت منی چاچ ءَ سی
ڈملکے گراں ۔ (قرآن شریف)

قرآن ءِ لوز سیاہ، تاک اسپیت، پہ شرف ءَ حقانیءَ
لوزا او سی ملک سی ایں سیپارہ ءِ نیمگا اشادت کنت۔ دگہ
یک چاچے ءَ قرآن مجید ءِ حکمانی گوں دگہ آسمانی کتاباں دیم
پدیمی دی ڈسگ بیتہ ۔

● خالق ءِ کاراں چیار چیز
جوڑ بیتی۔ سئے شموشتو اشتی
یکے پات گیر کنا ئیتی ۔ (قرآن پاک۔ توریت۔ زبور۔ انجیل)

روچگ نیکی ءِ کار انت ہر کس کہ نیکی ءَ لپشت دنت یا چہ
آئی نہگار بیت کفر کنت بلے روچگ داروک لاگر بیت ۔

● سیستاں سبیلی، سی گہاراں
لپشت ءَ پر کنے کا فر بئے
دیم پر کنے لاگر بئے ۔ (رمضان شریف ءِ روچگ / روشنگ)

ہمے ڈول ءَ مردم ءِ نیکیں کار و عمل ءِ بار و ادی چاچے
استننت کہ جوش انت

● یک کپاتے، دو بادار
نیم ءَ روشنا، نیمگ ءَ نہار (اے جہان ءُ مردم ءِ عمل)
اے جہان و قیامت ماں یک چاچے ءَ دو برات گوشگ

بلینہ گنت۔ اے جہان ءَ ہرکس گندیت بلے دومی جہان چو
سنتری ءَ چیبر اِنت۔

۔ دو براناں یک قدر
یکے ماں گُڈا ال سَنتر
کس نز انت تام کسر (اے جہان وقیامت)
ہمے ڈول ءَ مسیت ءِ باروا یک چاچے کہ

۔ دین ءَ ہمہ مڑ محکم انت
اُزقبلہ ءَ لُشت دَئنت (مسیت ءِ قُبہ کہ لپشتے گوں قبلہ ءَ اِنت)

یک دگہ چاچ جوڑ بیوکے رءِ چھماں روشنگ کڑب ءِ سی
ٹانڈہ انت کہ ایشانی بور بینگ روانہ اِنت۔

۔ سی ٹانڈاہ ءِ بور بینغ
روانہ این۔ (رمضان شریف ءِ روشنگ/روچگ)

۔ دو چیزاں یک قدیں۔ رب
سئے تاں گہیں۔ (اے جہان دومی جہاں)

چاچ جوڑ بیوکاں آزمان او فرشتہ، جن و ملائک دی
نیشتہ گنت، فرشتگانی باروا چاچ ءِ

۔ خاہ ندءِ کاراں لاکھائی
بہ چیزے بیدا کتئے نئیس
بہشت ءَ، نہ دوزخ ءَ۔
دو یکناں شرنچیں۔ (ملائک، فرشتگ)

او ملائکانی بابت ءَ چونیں ر ایتیں ٹھوکے آس ءَ ہنتگیں
ہمے مخلوق دوزخی نہ ایں بلے کُل بہشت ءَ دی نہ آنت پچے کہ دوزخ
کارمستریں ملائیک مالک آس ءَ وَ ٹھ ءَ اوشتوخیں ۔

تبزیح یا تسبیح دی یک دینی چی ءِ ۔ ایشی سرا دو چاہج انت
کہ بلوچی راج ءِ مہذب دوستی چہ آیانی جوڑ بینگ ءَ پدرا بیت

• پنجاں کاریگر بزوریں ۔
پنچاں لاگرو گوَ زوریں
پنچ مرڈ دش سرا چو پُھل ءَ
دیدار ءَ ہزارے کرزنت (تبزیح یا تسبیح)

• صدمردنت عنان پنچ ءَ
بادشاہ نشتگ ہنچا۔
عقل ءَ ماں دل ءَ بیچی ۔
لال و گوہران ءَ ریچی (تبزیح یا تسبیح)

نیکی و ثواب ءِ پچیگ ءَ گناہ ءِ باروادی چاہج جوڑ بینگ
ببیتہ کہ سرظاہر ءَ ردانت بلے مانا ءِ حساب ءَ زبریں چاچ
چاہج ءِ تہا وت منّ ءَ اے گوشگ ببیتہ کہ گناہ منچوشیں چیزے کہ
چہ منی دست ءَ کیت، بلے اللہ تعالیٰ ءِ ذات چہ ایشی پہک اِنت.

• چیزے ائتیں من ءِ گندیں .
خداءِ نہ گندیت . (گناہ) یا جوڑہ

بلے کلاں جوانتریں چاہج کہ چہ آئی نبی کریمؐ ءِ دوستداری ءِ
وابگ و بُدوک سہرا آنت اے چاہج انت کہ یکے ءِ گوشتن اِنت

مست توکلی ءَ بستہ۔ گوشت نہ بیت کہ مست ءِ گنت یا دگہ
عاشقے ءِ۔

و۔ مُندری اُستاد ءَ جوڑکتہ تھلّا
صُورتے واتی نیامغی ٹِکّ ءَ
من پرے سون ءِ گِندغ ءِ شنکّ ءَ
دوازدہیں بندان ءَ دیاں چھکّ ءَ (نبیؐ کریم ءِ روضہ پاک)

آزمان بے تھوڑیں ءَ او شتوکیں جاچ ءَ اندر ءَ جوش آرگ بیتہ۔

و۔ ھلاں ھلڑو بے تھوڑیں بے کھڑو (آسمان)

مندر۔ آزمان و زمین ہر جاگہ اسننت، اے خاطر ءَ الینال
جوڑمیں برات زانگ بیت یا دو برابر برابریں پرّڑ ءِ نام دیگ
بیت۔

و۔ دو پرّڑاں یک بر بیرانت۔ (زمین و آسمان)

آسمان و زمین ءَ ابید ماہ، روچ، استال، کلکشاں ہنچو کہ
بلوچی شاعری ءِ زیب انت ہمے پیم بلوچی ادب ءِ اندگہ تہر ھم
چہ آیاں ھور رگ نہ آنت۔ روچ ءَ جاچ جنوک ءِ چم ہنچو ہیں
مُرگے خیال کنت کہ آئی بانزل زرّ ءِ گنت او بہ بال ءَ مزلاں
جنان اِنت۔ جاچ ءِ تہاشیری یکار ءِ دی سر جمی ءَ خیال
دار گ بیتہ۔

و۔ مُرگے کہ بانزلے زرّ۔
تالان کنت تمام پرّ۔
نے پوچ داری اشکر، کنت منزل و تاسر (روچ: روش)

ماہءِ زیبائیءِ بارواہنچو کہ اندگہ زبانانی تہاگیدی خیالی کسہ انت کہ ماہءِ برات روچ، شہزادگے۔ بلوچیءَ ماں دگہ ماہءِ باروا ہمے ڈولیں خیالی کسہ جوڑ بیغ بیتہ گنت۔

- یکے کہ زیب دارنت
  برزیں جہاں سوارانت
  ہریک تارپہ تالانت
  شہزادگءِ گہارانت (ماہ)

استال بازبے شمارانت۔ اے باروا جاجانی تہا ہمے ہم دیماترخیال کنگ بیتہ۔ زھگانی جاچے کہ:-

- مات شپءِ پچیت پچیت
  شہبءَ ہیچ نیست (استار۔ استال)

شپتری جوڑ بیتگیں جاچے کہ ماہءَ راآئی تہا بادشاہ اندگہ استالانءَ آئی لشکرو پوج گوشگ بوتہ۔

- بگندت بادشاہے زبیدارءَ
  حسابءَ زیادہیں پوج استءَ آرا
  بگندت روبروزینءِ سوارءَ
  طلسمے چیرکنت ہرکس وتارا (ماہ و استار)

استار ڈوراہیں شپ درشانت، روچ کہ درکیت گار بنت۔ بزاں روچ یک مزارے او استارصید آنت کہ آئی گندگءِ شرطءَ تچینت وچیربنت۔ اے خیال ماں جاہ تہاروودرآحتی ورو کپتی ہردوبیگ گالواراں کمبیں پرکھےءَ

بندگ بیتہ۔ اول دوکپتی گالوارءَ بگندت۔

- واجہءِ صافیں ڈگارءَ
واجہءِ صید جبرآنت
واجہءِ شبرکہ دراکیت
صیدو تی جاہءَ روَنت (دروچ استار)
دو در آحتی گالوارءَ چوش انت۔

- برّومیدانیں ڈغارے
آسک سروانءَ چیرنت
ناگماں شیرے سرءَ کاں
گُل کلِنت و روَنت (دروچ استار)

درین رنگ پرنگ انت، او نودو جھمراں ابید پیداور نہ بیت۔ الشّی جوڑینگءَ ہمے خیال دارگ بیتہ۔

- گندے شوادرشکءَ لسوبن دارءَ
تانہی نوداں گوں سوز گلزارءَ (درین)

یا

- نوداں گوٗرتنگ و سوز بیتہ
بے جیغءَ کمانے بیتہ۔ (درین)

ماہ روچ دوئیں گردان انت ہر یکے و تی وہدءَ بڈّ بیت ودگر درکیت دوئیناں دو ماذیاں گوشتگ بیتہ او ہمہ ماذن کہ آہانی رواج بیک ڈول انت راہءَ دھنترنہ کننت۔

- بیک واڑہءِ دو ماذن آں

گا مانءَ یک ڈولی جنت
گوں تاشگءَ دھنزنہ خاں (ماہ ۔ روش)

یک دگہ جاچےءَ ماہ و روچءَ دو شہسوار گوشگ بوتہ
کہ دوئیناں وتی نیزگ (شینک) کَشّتہ گنت او پہ تمپءِ
کلاتءِ گرئیگءَ جلوکناں انت ۔

● دومڑداں، دونبزہ
داراں راہءَ نداراں
دیم باُنگ و صلاتءَ
گراں تمپءِ کلاتءَ (ماہ ۔ روچ)

روچ مئےُ ڈیہہءَ مدام چہ بُرزیں کوہانی پُشتءَ ٹِک
ونت او ہمہ وہدءَ کہ آزردگ انت گوشے تھنگوءِ آفءَ
ماں گُتو کشتہ ۔ بلوچ آہنی گِندغءَ وتی دوستندارءِ خیالءَ
کیبت کہ گوں تھنگوی سُہتان و گہاں یک کوہءِ ٹبرڑھءَ
اشتوخیں ۔

● بے مڑونگاں وُبرزتریں کوہاں
درگفیت دوست گوں سجّلبیں سُہراں ۔ (روش ۔ روچ)

ابیا چہ ماہ روچ دریں واستالان چُنتے خاصیں استال
ہنچیں انت کہ آیاں اُلس نام پہ نام یات کننت ۔ کھٹءِ
استال کہ روکیتی گالوارءَ آئر انتحت رواں گوشنت آئیءَ
بارواجاچے اے پیم اِنت ۔

● یکے زمینءَ یکے آزمانءَ

دو ئیناں گوانک جناں یک نام اَ۔ (کھٹ ءِ استال / نخت رواں)
ہمے ڈول قطب ءِ استال ءَ بازیں جاگہاں "ولی ءِ ارواح"
خیال کننت او چہ آئی مرادلوٹنت، او اے دی خیال کنگ بیت
کہ آمراد پُہجا ئینبت۔ قطب ءِ خیرات دی دئیگ بیت ہمے
حال ءَ الیشی بارو البستگیں جاہ چ دات۔

- قذرتاں اوشتاتہ وتی ھنداں
نے سُربت ونے جُزغ ءَ گنداں
گوَاں جنے، گوانکءَ دأمرادو نداں (قُطب ءِ استال)

یاقطب ءِ استال ءِ بار روااے جاہ ءِ انت کہ

- مرئے کہ دیتوں مُلتان ءَ وسی
ناسوھو بیاں دگاں ءَ ڈسی (قُطب ءِ استال)

گرندو گروک ءِ بارواچاہے۔

- کوہ ءِ لُپّت ءَ زخم ؤزخم کاری اِنت۔ (گرندو گروک)

بیا

- شفالاں شفیلی شفاں روش کاں
النساں کٹّرو بی، جہاں گوش کاں (گروخ)
- جتنگ گروکءَ۔ طبل ءِ نوکا (گرندءِ توار)

راجی ابن زند ءِ باروا بلوچی زبان ءَ بلے شمارین جاہ چ
وبجارت گو شنگ ببنہ کہ چہ آیاں مئے راج ءِ زند مانی، نند
نباد، سرمچاری، جبل و عادت زانگ بنت۔ چوش کہ تو یک
ہر بھوالیں بلوچ ءَ بازیگوشنے تہ ہر مردم ءِ باسک اِنت

تُوپک ءَ ابید زحم، توپک ءِ تیرو دگہ سلاہانی بارو ادی چاچ جوڑ بینگ بوتگنت ۔

● گونڈ اِنت اگرکہ دراج

دارِیت سئے دَ یار

عومبیت چوشیرءَ کنت توار

ہرجاہ کہ بُوت مردے دُچار

پُکّنتن ءَ کُن اعتبار (پُرسیں تُوپک)

تُوپک ءِ تیر توار کنت، تُرند و تیز روُت او پدا بر نہ گر دیت۔ اے بارو اچاچ ءِ وشی دماناءِ مانچنگ ءَ چاچ جوڑ بنو کاں وسیں کمال وزانت ہیش داشتہ ۔

● گرّگے، جنت سرّگے

رونَنت لدھ ءَ نئیت اِنت پدا (تُوپک ءِ تیر)

تُوپک ءِ قدرماں بلوچی راج ءَ شہ اے چاچ ءَ وڈی بیت کہ "تُوپک ءِ بہاسی ہزار لبستہ"۔

● تننگ ءُ تہارِیں۔

بہائے سی ہزارِیں (تُوپک، تُوفک)

تُوپک کوہ ہمتیں مردان ءَ جھورِنیبت او الیشی توارءِ ہیبتگ دل ماں پہلیءَ ایر بڈنت اے مطلب ماں یک دگہ چاچے ءَ جوش آحتہ ۔

● چُکّہ بی رائی، مات شی آئی

کڈسریں کو ہاں پہ دف ءَ جائی (تُوپک ءِ تیر)

ہمے ڈول ءَ زحم ءِ باروا بلوچی ءَ جاچے۔ زحم ءِ سرکیگ
تہ ہرکس زانت کہ گران اِنت بلے جندءِ بالا دے خنگس اِنت۔

- سولک ءَ پٹگ اِنت
لِکّ گیگلے گران اِنت (زحم)

ڈُکو پک ءِ باروا جاچے اَت کہ "ھلک لڈی دیم پدا ائگنی"
تَفرد ی سنچیں سلا ہے کہ ہر کس ءَ بڈ بئیت آئی دپ گوں
بڈ کنوک ءِ لپٹت ءَ بئیت ۔ الّشی تہا لوزانی کمیں بدلے
آرگ بیتہ ۔

- ہوال بال ءَ سردات
دیم پدا ائگنی ۔ (تبر۔ تفر)

- شف تہاریں، گوگوماریں
بھنگرڈ آختہ گھوڑی گاریں۔ (ڈُکو پک ءِ تیر)

کاچو ءِ پچ کننت کارگرینت پدا بند کننت پھدو ءَ
گیجنتی۔ اے دی جاچے ببتہ گُشتہ ۔

- کارکنت سموئی ءِ
کنی لیسی ءَ دو تلی ءَ (چاقو۔ کاچو)

سلاہ و ازباب ءِ ردءَ قینچی ءِ بچار ھم کنگ لوٹیت
الّشی جاچ ءِ ٹاہینوک ءَ وس کرتگ ۔ ہر چیزءِ دوپاد
بنت آ او شتبیت، گردیت، بلے قینچی اوشتاتت و
گشت نہ کنت ۔

- دو پادءِ پیزرے بلے

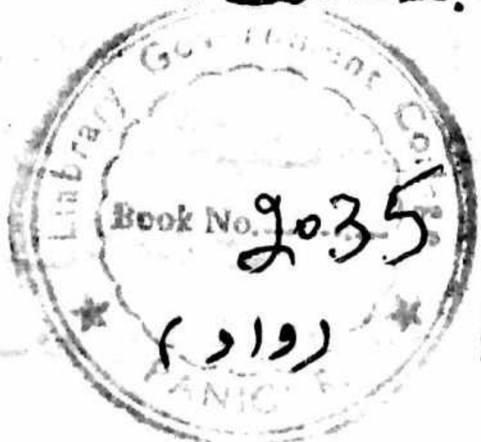
اوشنات نہ کنت   (قینچی)

ورد وراک بنی آدمی ز ندر ءِ مسترین پکار اِنت بلوچی
زبان ءَ پہ ورگی شئے آرا بازیں چاچے جوڑینگ بوتہ او اے
ہبر ءِ سک خیال دارگ بوتہ کہ ورگی شئیانی رنگ، تام
آہانی شریداری جنس ءِ شری ءَ بہجہ آرمال چاچ ءَ
مال بہ بیت۔ ہمے ڈول ءَ الیشانی شنیڑی رد بند ہم شر براہ دارت
ورگی چیزانی لاف ءَ مکران پہ وتی حُرماگ (ناغ) ءَ
مزن نام اِنت۔ ناغ ءِ درچک مچ بلوچ ءِ یک قومی نشانے
ھم است اے باروا یک چاچے ءَ مچ ءَ "سنبھینتگیں کیگد"
گوشنگ بوتہ، ہابین ءِ روچاں مچ ءِ بہجہ آر جوش انت۔

ہ کیگد ءَ بانوری سرے گوپتہ
ہار بادامے مال سرءَ شیتہ
یار معشوقے گندگ ءَ آتکہ   (مچّ)

وردن ءِ گیشتر چیزانی المی بہر واد اِنت، بلے چہ ہر شئے
ارزان نزیں۔ کوہ و بیاوان ءَ درکیت او اگہ ورگی شئے
ھوادگ بیت نہ آئی ورگ ءَ چس نبیت۔ چاچ جوڑینوک
ہمے کلیں ہبر مال چاچ ءَ رد بند داتگنت۔

ہ چیزے ٹھلینتہ بیاوان ءَ
بوتہ حریدا ارزان ءَ
ہر چیزے ءَ آبیت مان
لنت تئی آئیرا است بازجوان

(رواد)

- اُردک، بُردک، شہرپند (رواد)

بلینگ کہ رودرآحنی بچلوءَ، شہد یا ماکھی ہم گوشگ بیت البشی بارواد وسئے چاہج انت، شہدءِ چاںگءَ شہدءِ مُسکانی جوڑکر تگیں گُڈک، شہدءِ وشی، چہ دُورءَ چم گندءَ شہدءِ شکل صورت ہمے چاچانی اندرءَ خاص خیالءَ دارگ بنہ گنت۔ شہدءِ چاںگءَ پہ یک چاچے جوش اِنت۔

- ہزار ہٹ و ہزار بازار
مردمردءِ چک ءَ زوار (شہدءِ چانگ)

حلوہءِ بیمءَ شہدءَ وشّ اِنت او حلوہءِ بیمءَ شہد بزآپ اِنت اے یادواچاچے کہ۔

- کمن پہ راہے، گُری پہ راہے
دمیا آخنو گندوں و چشیں حلوئے (شہد / ماکھی)

شہد مدام ہنچیں جاگہاں دست کپیت کہ مردمءِ دست اوداں پہ کلہئے رسبت، بُرزیں درچکانی ٹاریءَ، درنگانی دیمءَ کہ مردم اودا اں گوں آسرات وارزانیءَ شت نہ کنت۔ شہدءَ مال چاہج ءَ زالےءَ شبین دیگ بنہ کہ ماں بلوچی راجءَ دُہمیءِ زالءَ رسگ بازسکّ وگران اِنت۔

- زالے مَن دبنہ کرَغءَ ہیریں۔
دست نہ پچلنی آ ژمن ءَ دیریں (بینغ / ماکھی)

اُمرہ مُسکان سردیگ بیت گُڈاں بینگ ایرگیجگ و درکنگ بیت اے مطلبءِ دی چاچے گوشگ بنہ۔

• مال ءِ سرِ دئے، باہنڑھ ءَ
دوش۔ (بلَیغ / ماکھی)

شہد یا ماکھی ءِ سرا مُسک مُچ بنت کہ شہ دِیر ءَ
سیاہ و کھوجہ گِندغ بیت بلے اصل ءَ بدیں چی ئے نہ انت
اے یار وا یک جاچے کہ۔

• دِیر ءَ گندے سیاھیں گھریناں
نزیخ کائے آہُو پڑے ناں۔ (بلیغ / ماکھی)

یہ یک یک چیزے ءَ بلوچی زبان ءَ بازیں جاچے جوڑ کنگ
بلیتہ چو کہ ٹُر زا شہد یا ماکھی ءِ یار وا مارا یخ جاچ دست
کیت ہمے ڈول ءَ یہ دگہ چی آں ھم بازیں جاچ انت۔ پیماز
یا لبسر ہمیشاں یکے انت پیماز ءِ کلیں خاصیت کہ آ بلوچی
راج ءِ خیال ءَ دارگ بنت ہال ہمے جاجاں گوں گیجگ
بلینہ گنت۔ پیماز ءَ یک ذاتے سنجلیں کہ آ ئی بُنج نمبیت
انبار ھانہ، گوئی وکیات ءِ تہا انت ہمو داں ھم نبجے سبزانت

• دَر شکے کھٹتیں بچاری
سَوزنتی اِمبراں ٹُھاری (پیماز. لبسر)

پیماز ءِ ورگ شَر بلے بو ءَ بدیں ءَ دنت۔ ہمے
سبب انت کہ ائیشی ورگ ءَ دنداں جوائیں ساعتے ءَ
چہ دَپ ءَ پیماز ءِ بو نہ رَوت۔ مردم پیماز ءِ چند ءَ چو
بیت کس ءَ یہ دور گامہ گند بیت بلے چہ آئی دپ ءِ بو ءَ
اے ہبر ءَ یہ جنزم گوشیت کہ۔ پیمازے وار نہ۔ اے

اے بارواہمے خیال گونڈ کتگ ءُ جاچے ءُ لبتگ۔

بھمبی ماں گرۃ ءَ بوٹے

پہ ذرءَ ۔ (ہیماز)

کوٹگ یا کیٹغ مئے ملک ءِ دگہ شیریں نیوگے کہ اسے دمگ ءَ شربیت ھم بازبیت۔ کوٹگ یا کیٹغ ءِ پارءَ دی کڑدے جاچے انت۔ یکے چوش انت۔

بج سنہ مات ءَ بلتہ غنت

ہیریں۔ عمر یک روشیں

دُہمی ءَ ہیریں۔ (کوٹگ/ کلیٹغ)

کوٹگ ءِ باروا یک دگہ جاچے کہ گمان گوشیت یا اے جاہح بلوچی زبانے جاچے نہ انت یا گڈاں قلات مستونگ دمگ ءَ دہوارمن ءِ جوڑینتگیں انت کہ فارسی ءِ لوز گوں بلوچی لوزاں گنڈ ھ بیو ندا انت۔

ریلتن پہ راہے، دلیتوں بلاہے

کاردارکشیدم۔ آبدارچنیدم۔ (کوٹگ/ کیٹغ)

کوٹگ ہمہ ورگی چیزانت کہ نہ آسے سرءَ پاشینگ لوٹیت نہ آپ ءِ تہا لہڑدیگ ءِ پکار بیت۔ چہ وَلّ ءَ لبندا و بھنی ءِ چک ءَ ننّدورے۔ اے باروا یک جاچے ءَ ہمے خیال پربندگ بوتہ۔

ماوثی شیرو اریں گرانڈھ بنکہ

ذے جتنوں آس ءَ، نے جتوں سیح ءَ،

ہنچو واڑتو بیٹغاں تیہا۔ (کوٹنگ/کٹیغ)
لھتیں وردنی نشئے ہنچو شئیں انت کہ آیک اُ لکھے ءَ
بنت او دگرے ءَ آیاں کس بجہ نبا ریت ہمے ڈولیں یک
شئے اگہ ماں چاتح ءَ پہ بندگ بہ بیت تہ چاتح بوجھوک
آئرا بھہ زانت نہ کننت چوشیکہ۔

- چیزے است ماں جہان ءَ
مجگلے نیست ماں جان ءَ
چوئر بیت مکران ءَ۔
برّیت زبان ءَ۔ (زرّت ءِ تنینی نان)

ہر چہ کہ تنینی نان بیدچہ مکران ءَ دگہ جاگہ نہ پجینت، جاغی
ونگ ءَ "برہن" ءِ سرا ناں پجینت او حاداں ءِ نیمگ ءَ
کوکی۔ کننت بلے تنینی الوک ءَ مکران ءِ مردمانی واراک
انت۔ اے نیمگ ءَ لس مردم ءِ خیال باز کم رئوت۔ تاں کہ
چاتح ءَ چہ سار ی ئٹی مبیت بوجھگ اِنچکہ گران اِنت۔ بلے
اے چاتح چنکہ ارزان اِنت۔

- گلّی تنک تنک۔ آپے
خُنک خُنک[۱] (انگور)

وردانی شئیاں انار ءِ نیوگ پہ چاتح جوڑینگ ءَ باز
جوانیں شئے۔ انار ءِ باروا دو سئے چاتح من اُشکتہ گننت

---

۱ خُنک خُنک۔ ساڑت

بلے پہ بوجھوک ءَ بازگراں نہ کپنت
ــ ڈبکے سرپوشیں۔ پھُریں
شہ لال و یاقوت ءَ (انار)
یا ہمے بارروا دگہ چاچے۔
ــ سی آر جلگھک۔ سی مجگک
لال گوہروسہُر۔ (انار)
برزی چاچ ءَ پہ انار ءَ ڈبگ و سرپوش پرلبتہ ہمے چاچ
چاغی دمگ ءَ کمیں بدل اِنت بلے ہم پہ ٹھینگ ءَ گستہ نہ اِنت
البشی تہا کرُم بزاں کڈھ ءِ لوز اِنت۔
ــ یک کرُمے شہ لال و یاقوت ءَ
پھُرّیں۔ (انار)
انار ءِ بارروا ور آہنی پھلو ءَ چاچے است جو اں
جوڑبینہ بلے بوجھگ ءَ بازگرٹی نہ لوٹیت۔
ــ نوخنیں دَ بھلرڑی۔ نوخبیں دار
اندر ءَ بان آنتی سی ہزار (انار)
امب و مُشنتک دوئیں لو نڈ انت۔ امب ءِ ما نا ءَ
جوڑ بیتگیں چاچ ءِ تہا مشنتک ءِ لوز سک براہ دار گندگ بیت۔
ــ ہبریں مردے۔ مُشتک ءِ باراِنت (امب)
بزاں ہبریں مرد مُشنتک ءِ کساس ءَ گران اِنت۔ پہ جوز ءَ
بستگیں چاچ ءَ ہم بگندت۔
ــ اے کش دار۔ آکش دار

بنام ءَ وشی ءِ مائیں بار (جوز)

بلے بلوچی چاچ ءِ لاف ءَ چوش کہ اے چاچ وتی مٹ
وت اِنت شالہ دگہ چاچے الیشی جاگہہ ءَ بگیت کہ گو ل
چکانی لفسیات ءَ الیشرا مزنیں شریدار ی ئے اسنت اِنت۔

- سیاہیں ماذن سنج ہلینہ
چکانی دل ءَ گنج بلیتہ۔ (تاپگ ءِ پرلوٹیگ ٹان بچگ)

اے ٹھوک ءَ من شاں کس دی نہگا رنہ ایں کہ تا فگ ءِ
پر بیغ او لغن لیشگ ءَ چک وش بنت پہ چکاں انچ الیشی
مزیکیں گنج چی بیت ؟ ہمے ڈول ءَ نغن ءِ پر وشگ، زنب
ٹھا ہلینغ، جا ئغ ایر برغ بادوادی یک ہمے ترہین چاچے کہ۔

- پنجو مرٹا تہ۔ پنج ءَ برٹ تہ
سی ءَ پر وشتہ، دیماوت شتہ (لنکہ۔ زنب)

زنت بزاں لنکہ پنجو اِنت۔ پنج بروک، پنچیں موردانغ
انت۔ سی پر وشوخ، سی ایں دنتان انت کہ آئر جائینت
دیمار وغ ءِ کار لنکہ (زنت) ءِ جندیگ انت۔ ما اے
گوشت کنوں کہ بلوچی چاچ ءِ اندر ءَ وتی جاگرڈ ءَ پیلویں حال
حقیقت گون انت۔ بلے جوانیں چاچ وبندانی لاف ءَ یکے
کمے پنچوشیں چاچ دی اشکنگ بنت کہ ہر ہیم ءَ بچارے مانائش
نیست اونہ گوں وتی گوشتگیں پر بندو مانا ئنہ جرٹنت چوکہ
اے چاچ انت ۔

- چاچ ءَ چاچ ءَ چیزے
استیں چہ آسمان ءَ کپیت
نپرشیت۔ درواز گ ءَ
دپ ءَ کپیت، پُرشیت۔ (بانکلینک)
بلے چوشیں چاچ وبند بنجی کم انت، لحتیں ہنچوشیں چاچ الیش انت۔

- ہڈانی ہڈ بادنت۔گوزدانی
گیردارنت۔ دِلہ کپیت
گردن ءَ زوادنت۔ (تلک۔کرڑوبی)
زانت نہ بیت کہ کرڑو بی چی انت۔ اگہ کرکّب اِنت تہ اسے لوزانی تہاچوشیں ہچ نشانی گِندگ نہ بیت۔

- سنجر کجائیں، سنجر آشوءَ
میتگ ءَ ایں۔ (بخت۔قسمت)
منی نز ءَ اے چاچے نہ اِنت۔ ہنچائیں گپّے، یا اگہ چاچ گڈاں الیشی مانا اِنت، بخت بجنا وری مالدار ءَ گرنت۔آشو اگہ ہمے رو ءَ راست بیت نہ گوشت نہ بیت چو نا الیشی دُور نزیک ءَ مانائے نیست۔ زرے چاچ ءَ یہک ءَ بے مانا اِنت۔

- چاچ پہ چاچ ءَ یک چیزے
است۔ توکہ اڑائیٹے۔
ہر دو سرے ڈنڈناں۔ (شلوار ءِ پاچگ)
نزاناں "ڈنڈناں" ءِ لوز بلوچی ءَ کجام بھلو ءَ گوشگ بیت

چو نائیءَ ہم گندگ ببیت کہ وت سازنگیں گپے تہ است، چاچ
نہ اِنت یا کہ ۔

- چاچ پہ چاچ، یک مرد ءِ
گوں سیاہیں شیدیءَ ہیتہ ۔
(زال گوں سیاہیں شیدیءِ
وَ بیتہ) ۔ (سیاہیں لپشک)
ایشی ءِ ہم بگندت :

- یک چیزے است، دَ بیئے
گریت، نہ دیئے لیب کال ۔ (اوھند ۔ کپات)

سہرائیں گپے کہ کپات ءَ نہ گریت نہ لیب زانت، چاچ گوں
دانائیءَ جُڑ تگیں نہ اِنت ۔

گپ وردنی نشئے آں چاچ ءِ باروا بوگاات، ھتے ڈیہہ ءِ کُنر
بازبیت، کُنر ءِ کلیں ہمشریکیں ہبر چاچانی تہا گوں کنگ بوتگنت
کُنر ءِ رنگ، درچک، تاک، کنڈگ ہر یک چیزے ہمے چاچانی
تہانان اِنت اے گپ ءَ ..... کنگ نہ بوتبیت کہ کُنر چنوک ءِ
کنڈگ الم ءَ لگنت ۔ اے ہبر ھم چاچے ۔

- تو جنے لال ءَ ۔ لال تراگئے چِنت (کُنر / بیر ۔ او کنڈگ)
بزاں تو کُنر ءَ سندے ۔ کُنر ءِ کنڈگ ترادست ءَ لگنت
کُنر ءِ رنگ، دانگ و تاک ءِ باروا چاچے کہ ۔

- تُروبیتن، دِشتار کِلڑ،
زاماس چوٹ بروت (کُنر ءِ تاک، کُنر ءِ بر، کنڈگ)

ترُ وپتن، کُنرے تاک اِنت، گلرِّ، کُنرے بر اِنت او چوٹ بروتیں زا ماس کُنرے کلنگ انت۔

نارنج مئے ڈیہہ ءِ پچہ آرتگیں نیوگے الیشی بار و اچاپ جوش بستہ۔

● دَہ برات، یک لَپشکءُ
تہااَنت۔ (نارنج)

نوں یک چاچے کھوبڑہ ءِ باروا نوشتہ کنان، کھوبڑہ ءِ دو پوش بنت، سر برءِ پوش سَکّ و مُنجہ اِنت۔ تہے پوشءِ سر بر سیاہ او تہی نیمگ شیرءِ وڑءَ اسپیت اِنت۔ سر برءِ پوشانءَ اُشترا و حرءَ گوں شبیں دیگ بُوتہ۔

● ٹی ٹی ماں ٹاٹءَ۔ ٹاٹ
ماں گوالگءَ۔ گوالگ ماں
حِصارءَ۔ حر ماں اُشترءَ
اُشتر ماں جنگلءَ۔ کاہ چریت۔ (کھوبڑہ)

انجیر مئے ملکءِ کوہاں با زبیت۔ انجیرءِ پن سبز او بر سُہر بیت۔ ہمے خاطرءَ گوشگ بیتہ کہ۔

● سبزیں پچے۔ کُھٹھک بندیں۔ (انجیر)

کھُمبی بلوچءِ ہوالیں زندءِ سنگت اِنت، بُشّءِ گرنداں رند ریک و نرمیں جاگہاں کھُمبی سر کشبیت بلے جوش کس ہم گوشت نہ کنت کہ آئی در آئیگءَ پہ یک خاصیں جاگہے است۔ اے دو چاچ کھُمبیءِ باروا انت۔

- نۓ ھندنی نے کھُنڈنی۔ بگی
سَہری ئے جھُنڈنی۔ (کھُمبی)

کھُمبی ءِ جہلی ہمہ بہرکہ ڈگارءَ سک اِنت چہ ریک ءُ پھُرک بیت بلے سرءِ اسپیت اِنت بزاں اسپیتیں چادرے مانپوشتگ۔ دومی چاپ ءُ بچارت

- مُردے دیتہ مالیری ءَ۔
اوّل آدم ءَ گیری ءَ
ورنائی گہیں ژبیری ءَ۔ (کھُمبی)

ہمے ڈول ءَ اے چاپ ہم ورگی چیزانی سرا انت۔

- سرا گوشت (گوزد) بُنا پوست (سینگوٹ)

سینگوٹ سر برا گوزدے بلے دپ ءَ ئے بیج کنے تہا مُرگ ءِ وارتگیں اوجہ ءَ پھُرنت۔

بلوچی بہ بیت یادگہ زبانے چاپ جوڑبینگ، چاپ گوشگ ءَ لوگانی زالبول ءِ مزنیں بہرے است اِنت۔ ہمہ چاپ کہ آ بیہ چُکاں جوڑینگ بنت آبانی تہا مات وگہار انی گرڑتی ءِ جوانیں دروشمے پیداور اِنت۔ اے ردءِ چاپ گیش ترءَ لوگ ءِ تہی چیزانی بارو اہنت۔ چیاکہ مئے قوم ءَ نیاڑی ءِ کلیں ہستءِ نیست آئی گیس وکار ءِ چار حبیل انت۔ چوشیں چاپانی لاف ءَ گُس ءِ مڈی لوگ ءِ رزان ہیران، جنتر، رویگ اودگہ ہزار بلاہ و بھتر کائنت کہ چینتے چہ آیاں الیش اِنت۔

- عُجب کہ جَب جبیل اِنت

عجب کہ کِشک و نیل انت
عَجب کہ جا تُوئے حَجم اَنت (ڈھُپّر)

- جنارے اِنیکس، دُمبے دو انیکس۔ (سیچن بند ھیک)

شیر مَنتنگ ءِ ہیزک ءُ ہر و ہدے کہ بلوچ شیرزال مَنتنت تہ آئی ساد ھ ءُ گوں لوگ ءِ تھُونٹریں (تھمبہ) ءَ بند نت۔ کہ چہ شیر مَنتنگ ءِ روچ ءُ دُرا ہیں لوگ یا کرٹی شُریت الیشرا چوشیں گونا فے دیگ بُوتہ کہ ہمے کلیں کار ءِ بجاہ گوں اِنت۔

- کَت جمُبیت، کَت بانک جمُلیت
کبو درماں کدُام ءُ ھیک بندبیت (ہیزک۔ نیمغ)

ہیزک ءِ باروا ایک دگہ چوشیں جاہے۔ اے ہبرنہ ہر کسّ ءُ دلیتہ کہ ہیزک ءِ دوئیں دست و پاد ءِ گُھنڈُاں بند انت او آئرا مننتنت۔ نوں جاہے جوڑبوک ءُ ہیزک ءُ دا ایک مستیں سا ہدارے خیال کرتنگ او چوش بیشیں داریت۔

- دوءُ گیتہ پاداں، دوءُ گیتہ
دست ءُ۔ انگت گر دی
چومَست ءُ۔ (ہیزک)

مشک رنگ ءُ سیاہیں۔ او ٹی ہم رنگ ءُ سیاہ بیت، اے باروا جاہ چوشیں اِنت۔

- مولد ءِ بلّٹ ءُ سیاہیں ٹی ءِ۔ (مشک)

دیگے بہ بیت کہ تا یکے مدام آئی چیرءَ سئے گُتگ ایر کنگ بیت اوسر برا دیگ یا تا یک ایر نت۔ سئیں گُتگ سئے گہادنت، سرءِ

تاپگ آیانی گُشّان اِنت ۔

● بِسِئے گہارنت، یک گُشّانے (بِسِئے کُتگ تاپگ)

مردم دست ءَ ساری ءَ گھڑا (دِلّہ) ءِ دپ ءَ دنت
نوں بُرزکنت و وتی سرءَ کنتے۔ البتّہ اچوش ماں چاچے ءَ پر
بندگ بیتہ ۔

● من دست دیاں، آدپ دنت
من سر دیاں، آجیر دنت ۔ (آپ ءِ گھڑہ (دِلّہ))

مردم کہ آسے دُھکینیت، پیسرا آس ءِ دُوت چِست
بیت رندءَ آس ءِ لمبہ گِندگ بنت۔ آس ءِ جند مات اِنت
دُوت آئی چُک اِنت۔ اے ہم یک چاچے ۔

● مات ءَ ساری، زھگ پیداک
بیت ۔ (آس۔ آس ءِ دُوتہو)

روبرکتی گالوار ءِ چاچانی لاف ءَ تنے وہدی اے چاچ ءِ مٹّ
منی حمّال نہ گوستہ کہ جوڑینوک ءِ جوانتریں کمال وز انت ءِ
سرادت شاہد انت، چاچ ایش اِنت ۔

● سرے لبتہ یہ ڈنڈ لیسک
تہنے لبتہ یہ ڈنڈ لیسک
تواروکنت سری لکّ ءَ
بیاکہ روان بھمبکّ ءَ (ڈُھل)

ڈُھل ءِ دوئیں نیمگ ءِ دپ گوں پوست ءَ (سل) مُرھتگنت

دستے پہ کنے تو ارسے سری لک ءَ رُوت اوشوکیں دلاں چہ دائے جہسر ینیت. نوں لوگ ءِ چراگ (ڈُیلو) ءِ بارو اچاچے بجارت.

● اِنچکیں حاکے، کلیں لوگ ءَ ڈُو ہنیت. (ڈُیلُو۔ چراگ)

ڈیلو ءِ حاکِ را ستے کہ انچکیں حاکے بلے ہر وہدے کہ روک بیت کلیں لوگ روشنا بیت۔ رو در آہتی گالوار ءِ اے چاچ ماساری ءَ جاگہے نوشتہ کرتگ کہ.

● چاءِ چاۓ آف ءَ گندی.

دیر تندی. بزان "چھبہ" اِنت ہمے

چاچ ءِ ہمیں یک چاچے روایرکیتی گالوار ءَ چوش اِنت کہ گونغے ہمے چاچ ءِ جا۔ بدل کرتہ.

● کوٹبں برزے. جوءَ ماں نہ دنت (کوش۔ پازوار)

مولد جنیں آدم ءِ بیت۔ آمرڑ ءَ جنیں آدم دنتانءَ مشنت۔ آمرڑ ہم سیاہ او ٹِی ہم رنگ ءَ سیاہ اِنت ہمے کلیں گپ جُرڑا تگنت او چاچے جوڑ بیتہ گنت کہ چوش اِنت.

● مولاٹ ءِ لنٹاں سیاہیں ٹِی ءِ چکیت. (آمرڑ)

آس بنی آدم ءِ بُنی پکارے چیزاں یکے آس ءِ رنگ سُہر اِنت۔ جنین آدم ھم گیشتر سُہریں جرّا پوشنت ہمے

خاطرءَ گوشننہ کہ۔

- سُہر گشانی ہر کسی لوگ ءَ
  مہمان اِنت (آس/آچش)
- مولدءِ کرءَ دو گلا مُک و پنہ (گوَر)

ہر لوگ ءَ کہ زالبولے است اود داں تشک، آدینک سرمہ دانی او سینگادءِ سامان ھمُ الم ءَ بیت۔ سرمہ دان ءَ بادو اچاچ جوشں اِنت۔

- دَپے تنک، بُنے پرا ہ
  گوءُ ششے ہبر چاکرءِ چاہ۔ (سرمہ دان)

چراگ ءِ بادو ایک دگہ چاچے جوشں اِنت۔

- چاہے، چاہے تہا مارے
  مادءِ دَپ ءَ لالے۔ (چراگ)

گو الگ ءِ دان بہ بنت یا پات ءِ نا ءِ لوگ ءِ جنین آدم کارانی تہا حساب بیت کہ آہنے چیزاں در بکنت بہر بکنت او کار بگیت۔ مکرانءِ مردم شہبءِ شبادگ ءَ ملام نارءِ ورنت (یا وار نگش) اے چاچ ہمے ڈول ءَ جوڑ بیئنہ۔

- آئی مات شب ءَ وپسی
  شہب ءَ یادکیت، ءِ
  دست ءَ رسی دنت حرءِ لاپ ءَ (نارءِ پات)

---

۵ لطاپ من ابر کتنگ۔ کہ ہمے لوز بدرے اَت (صابر)

جوانسال مئے زبان ءِ نامی این شاعرے ہمے پیم فقیر شیر جان مست توکلی مئے زبان ءِ وشیں شاعر گوستہ گنت بلے اے حال ءَ ہر وانوک بلکن ءَ ناسئے اِنت کہ جوانسال ءَ شاعری ءِ بجیگ ءَ بند حکم پر بستہ گنت۔ من اے ہبر ءَ ستٹی نہ گوشگایاں بلکن ءَ جوانسال ءِ نزیکیں مردماں منِتّہ کہ جوانسال ءَ وتی اصلیں و حقی این نام ءَ بند گوشتہ گنت۔ واجہ ءِ حقی این نام ابراہیم ات۔

و براہیم ءَ پیری گوشغنت گالے
دیتہ گاں چی ءِ رنگ ءَ بقالے
رنگ ءَ کھوجہ اِنت، انار ءَ لالے

(چقماق)

بند ءِ تہا چیر و گھنجئیں گپ ایش اِنت کہ چقماق رنگ ءَ سیاہ اِنت و تہائے آس مان اِنت۔ جوانسال ءِ یک دگہ بندے ءَ پیری و ورنائی ءِ بار و اگوشنگ بینہ کہ، اے ہر دو گوں یکدگر ءَ کسنی انت، منت و میڑاں نہ آورت بنت نہ داشیت بنت۔

و یک شئے جوانیں اُلکہاں استہ
دشمنی دستینش پر اکست ءَ
بانگہ و بیری راہ سرا گوستہ
منت و میڑ انگ نلنیت دستءَ
اے بجھار تے براہیم ءَ لبتہ (پیری و ورنائی)

جوانسال ءِ دگہ چاہج دی بنت مار احالی دست نکینہ گنت

اے دی بیت کنت کہ دومی آنی اندرءَ نام نیست او ما
بہجہ آورت نکرتگنت۔ اے چاچ یا بجھارت رو بار وا
گوشنت کہ شیئرے یک ٹھپہ ءِ کہ مستیں توکلی ءَ جوڑ بینہ
ما اے بارو اے خاطرءَ، ہیچ گوشت نکنوں کہ اے سر
حال ءَ مستیں ءِ بارو ازالو گریں باسکانی جنا جتائیں خیال
انت۔ بجھارت الیش اِنت ۔

ھ۔ کاخاں من سر پوشیں دَف وھنکاں
شومری ءِ گوں نوخ رہیں سہتاں
رہیڑت کِندیت دشترّو اجا ئیُ
گوں منی بِرّان، نہ گالائیت
شاہ نیُ بڑدوءَ کھنات مائیُ۔ (عکس/فوٹو)

ہمے ڈول ءَ گوشنت کہ اے بجھارت دی مستیں توکلی ءِ
گِننت کہ آئیُ ماں سیل وسواداں پِر لبنہ۔

ھ۔ گرند پرے بےشولی جناغاتاں
کھوڑ پرے امرلسیاں بہاغاتاں
کھوڑ بنے نِشنز آفءَ دیا غاتاں
مال برے ڈگّال ءَ مِراغاناں (کھوہ/ چاپ)

بلوچی چاچ و بجھارتانی لاف ءَ ہمہ ہر شئے ءِ بچاپ راست
اِنت کہ اُلس آہاں گندنت مارنت یا آہانی زندے کار
یک نہ یک ڈولے ءَ شہ ہمے جی آں اثر گِندنت۔ ودگی، پوشگی۔
مالداری، پوریاتی چیزاں ابید ہمہ چیزے کہ کم و باز عجب وحیراں

کنوک انت آبانی با رواہم بلوچیءَ تہا چاچ ءِ جوانیں لیکھے استنت دگرءَ بِل کہ کرڈک ءِ/ ا ہم بہل کنگ نہ بنت۔ کرڈکی ءِ رنگ، خاصیت، کارکردارءَ اے چاچ ءِ تہا دلیست کناں۔

● رنگ سیاہیں بلے سیاہ مارے نہ انت
کانٹے بِربلے گوکے بہم نہ اِنت
بانزل وَپَرّ برِبلے مُرگے ہم نہ اِنت
بار زور بیت اولیڑہ وایسے ہم نہ اِنت
کاڑھ کونڈیت وجَنَت بلے مُنکے ہم نہ اِنت (کرڈک)

کرڈک ءَ ابید ہد رک، جھگل، مار، زُوم، تہو رءِ کرم مُشک، بڑول، کرگوشک، سوُنک، گُراگ وہروڑیں کرم و جِیت، لُو لک و جُوجک، بالی مرگ ماں بلوچی زوانءَ چاچ و بجھارتاں استنت۔ جھگل ءِ چاچ جوش اِنت۔

● جندے شیرے گردن پیلے
آپ ءَ نندی، آپ نیاری (جھگل۔ جھغٹ۔ ڈیڈھر)

● سر بُرا دارے اندرءَ پوشے
مَن مِنی ہندءَ جُھغّا ہوشے (رکاں لڑو ایک کرمے)

● کاشٹرا ایئیں جَرّ لتی
منڈڑا ایئیں یا د نتی
کنگ ڈبہءَ رندانتی (شِکرہ: وقاب)

● سیاہیں، تخہ اسپیت نہ وی
نندی مزائیں د ونتراں

خوشیں گوں بانزیں بنجواں (مکسک مشک)

● چی ءِ سُشتہ گجّ ءَ

کپیتہ الڑی ءَ بھجّ ءَ

ساہ شتی گوں نندغ ءَ (مکسک ۔ مشک)

بلوچی شاعری ءَ یہ مور ءَ "مُرگانی وزیریں طاؤس" ءِ لقب است چیا کہ ءِ تہا ہم طاؤس ءِ ہمے ہند و شرف دلیت

بیت

● ناما اشکتوں نہ دیتوں اَمُل

یہ چرّ و کاں دیتہ نوں گُلّ

لَنَد بلبتیغنتوں با تکل (مور ۔ طاؤس)

● شہا گے بے ساندڑ ءَ زانتہ ۔

ہرّے بے شبیر ءَ بلتہ ۔ (مور = طاؤس)

دان ءِ سولک یا شولک تہ ہر مردم ءَ دیتہ بیت ۔ شپ روچ دان ءِ تہا اِنت، ہرچنکہ بلوٹیت لوارت بلے جان ءَ ہون ءِ یک تر میے ہم نیست، چیا کہ ءِ تہا ہم سولک یا شولک ءِ ہمے حال اِنت ۔

● شف روچ وارت دان ءَ

ہون نلیستنی ماں جان ءَ (شولک / سُولک)

شولک ءِ سرا دگہ چاچے ہم گوں بُرزی چاچ ءَ باز دُرستی اِستی اِنت بگندت ۔

● گلغے لبنی ایں تھان ءَ ۔

شف و روچ ءَ ورنت دانءَ

مثال ہوں نیستنی حاں ءَ (شولک/شُولک)
گوزم ءَ قبلئی تک ءِ گالوار ءَ، گودھر ہم گوشنت۔ اے باروا
جاہ چوش انت ۔

- برات منی براہندغان
تنکیں تھڑاں ماں دالغنت
بورگوں ہواڑاں شتکغنت (گوزم ءِ ہونڈ۔ گودھر ءِ چانگ)

قبلئی بلوچی ءَ گوزم یا گودھر ءِ چانگ ءِ جاچے اے پیما انت۔

- باخداوند خالق ایمان ۔
پُشتے پہ راہنت و گوروسینہ۔
لشکرے پرستہ، کست وپرکینہ (گوزم ءِ ہونڈ۔ گودھر ءِ چانگ)

مارو زُوم ءِ باروا جاہ و بھارت ءَ ہر دو ذات ءِ جھے
پُرزللیں ساہدارانی درو نشم جہم ءَ کیت ۔زُوم گیش تر سیاہ و
زرد انت۔ بلے ڈنگے شہ کافری تیراں کم نہ انت ۔

- سیاہ زرد زعفراں
تیراں جنت چو کافِراں (زِیم/ زُوم)

- جاہ پہ چاہ ءَ
چپے بے دست پاد ءَ گردیت (مار)

مارو زوم ءِ ڈولا یک دگہ کرمے کہ آئرا قبلئی لبز ءَ سواسو
گوشنت، باز جاگہاں البتہ اسو بیری ہم گشنت۔ سو بیری۔ و
سواسو ءِ باروا جاچے انت ۔

- چیزے کپنہ نات یا پہ

ہژدہ جنگلے ماں لاپ ءَ
انگت چو تچوکیں آپ ءَ (سوبیری / سواسو)
" کلان لڈو " یک کرمے، رنگ ءَ سُہرچک انت، لش ءِ
ہوراں رند بازجاگہاں درچیت. اے کرم ءِ بارہ وا یک چاچے
گوستگیں تاکاں نوشتہ بوتہ یک دگہ چاچے ءَ وددی بیت۔ کہ
اے چو مور رینک ءَ وراک شوھازیت و بڈ کنت۔
- چاچ پہ چاچ ءَ۔ مرتکینے
زیند غلینے ءَ زوارنت۔ (ہور ءِ کرم، کلان لڈو)۔
لیڑنگ واب ءِ دشمن اِنت، واب مردم ءَ دوست اِنت
او لیڑنگ ءَ گوں جنگ دئیگ بزاں گوں مزار ءَ مڑگ اِنت۔ لیڑنگ ءِ
سراچاچ اے ہیم اِنت۔
- دیتہ مں قومے خدائی
بڑو بیاوان ءَ رڑی
نیستی جان ءَ لقا ہیچ
گوں مزاران مڑی (لیڑنگ / مچھر) ✓
بلوچی ءِ یک چاچے کہ یک کرمے ءِ بارہ وا انت چوش اِنت
کئے زانت الشی بندوک ءِ خیال ءَ چے بوتہ۔
- چو بی چو بی سیاھیں
ہر رنگ ءَ دو شاھیں
گاریں گاریں نگاھیں
چو آدم ءَ حوّائیں (گُٹک ءِ کرم)

ہنچوشیں یک دگہ چاچے یک بالی ایں مُرگے ءِ بارو اِنت
کہ آئرا "بیدّ" گوشنت ۔

۵ بُرگے کہ نندیت ٹُلکے دد ارءَ
کیت موسمے کنت زاد زادءَ
نلیسنئی و اب غریب عاجزءِ را ("بیدّ یک مُرگے)

ہدرک ہرکس ءَ دیستہ بلے کئے زانت کنت کہ لوزانی تل و توکءَ
مانچتگیں سہدا ءِ چاچ ءِ تہا ہدرک بُوت کنت ۔ ہدرک ءِ بارو
چاچ ءَ بگندت ۔

۵ اِستیں ہدو ہد کارے
پادے المہان ءِ بادے
اولاکے مدام ءَ داری (ہدرک)

مئے قومی زندءَ زمینداری و مالداری مئے مستریں پوریات اِنت
اے پوریاتاں گودم دمیگڑھ۔ میش و مال، مُرگ، او دگہ ساہدارءَ
دارگ الّم بیت۔ پدا ایشانی دُشمن گُرک، اپتار ءِ بچار جم گون
اِنت۔ ہمے ڈول گھسی ساہداراں ہینگ و پشیّ و ڈیں ساہدارانی
تراں ہم بے جاہ نہ اِنت۔ جہلی چاچ ءِ چوشیں ساہدارانی بارو
انت۔ گوک ءِ بارو اچاچے چوش اِنت ۔

۵ چار حاک و اراں، چار شکر
واراں، چار سر بر اسواراں (گوک ءِ چار سرمُب چار گوڈاں
دو گوش، دو کانٹ)

حاک و ار سرمُب انت کہ ڈگار ءِ سرا انت، شکر وار

شیر دیوکیں گودان انت، دو گوش دو کانٹ گوک ءِ سراانت
رودد آ ہنتی گال بھیر ءَ ہیسے چاتح اے پیم اِنت۔

● چیار نتی پاد، چیار نتی تاڑی
ہریہ تاڑی ءَ رحمتے گواری۔ (گوخ ءِ چیار پادنت، چیار
گودان انت او شیر خدائی رحمت
اِنت)

گوک ءِ جند ءَ ابید پہ زہگاں آئی لِیٹک ہم عجبیں چیزے
اِنت۔ جوڑ بیو کاں گوک ءِ لِیٹک ءِ چاتح چوش جوڑ بینہ۔

● گند خدا ءَ جاڑ جوڑ بینیت کاداں
بُرزا باڑانی بُن ءَ صوشغیں (گوخ ءِ لِیٹک)
سیاہ لیس و میش ءِ بار و اُچکانی خاطرا جوڑ بینتگیں چاچے
چون ادزان اِنت۔

● من ءَ مولدے است جنگل ءَ روُت
دوشاہ دار دوکلی آپے گون (سیہ لیس)
مولد بُز ءِ جند اِنت۔ دوشاہ دار، دوسُمیں کانٹ اِنت۔
دوکلی آپ، شیر ءَ پھُریں دوئیں گودان اِنت۔

● چیزے رواننت
ٹک جنا ننت (میش ءِ لِیٹک)
کرگوشک یا سیہ ٹرہ ءِ بار وا اسے چاتح انت کہ اچ الیتاں
کرگوشک ءِ عادت، بہا و فلرہ ءَ پڈ رابنت۔ او لی ءَ کرگوشک ءَ
ارزشا ءِ بربند نت۔

ـ چاچ مس چاچ ءَ، جرءِ تہا زرے (کرگوشک / سبہرڈہ)

ـ چی ءِ جِدءِ آف وُلرّ دہ کنت وار (" ")

ـ آگاہ اِنت بلے واب اِنت (" ")

کرگوشک ءِ شکار ہر کس ءَ کہ کرتگ آ زانت کہ کرگوشک مدام جرّ ءِ تہا چیر بیت، چمّ ہچ انت بلے واب اِنت۔ سابلدانی سرا بستگیں چاچاں چہ کُلاں گیش چاچ اُشترءِ باروا انت ۔

ـ بَرزیں کہُور ءَ جوزر جنت (اُشترءِ لِڈّ)

ـ اے دیم ءَ کوہ، آ دیم ءَ کوہ .
نیام ءَ کنبر کوہ (اُشترءِ کوہان اِنت)

ـ ٹِلی ٹانگ، ڈی ٹی ٹانگ
آپے وارت، سُنڈے شانت (اُشتر)

ـ شلاں ناں قندھار کوٹک کوٹک انت (اُشترءِ پد)

ـ کہُور ءِ سرا روگیے دَرصَنہ (اُشترءِ لِنگ)

ـ پادماں رجتیٔ۔ آس ماں سرءَ نی (اُشترءِ برّجُرُک)

ـ چیار نتی پاد چیار نتی گوداں
سُنٹ داشتیٔ بہ تاہی نوداں (ڈاچی)

بُرزی چاچانی تہا کہ اُشتر، ڈاچی یا ہرءِ سرا گوشتہ گنت خاصیت ایش اِنت کہ چہ ہریکے ءَ اُشترءِ بیلہیں دروشم مردم ءِ خیال ءَ جہ جنت. گسی سابلدار ان بَنّیگ و لِبتی ءَ زھگ روچ ءِ تہا بادیں چنکہ و ادگِلا نت. نیٹ ہمے سابدار ان چاچ ءِ تہا ہم جاگہ کرتگ ۔

● ہشت آصنگر، دوازدہ بھنگر
چیار ال جرتر۔ دو گنگلو
(ریشی ءِ ہشت گودان کُچّک ءِ دوازدہ گودان۔ گوک ءِ چار لیّس ءِ دو گودان)

صنچو کہ بز، میش و اُشتر ءِ لِٹّک ءِ سرا چاچے لبستہ جمے ڈول کُچک (بدینگ) ءِ لِٹّک ہم کم عجب نہ اِنت۔ چاچ چوش اِنت۔

● چاچ مں چاچ ءَ۔ کوہ ءِ
پُشت ءِ چنگیں دارے ہکّانت
(بڈینگ (کُچک) ءِ لِٹّک)

● ارزیت، کرزیت، کروماکرو
لاپ ءِ تہا زیئت۔
(کُچک ءِ گلّر)

بُرز اسابدارانی گودان ءِ ہما چاچ کہ نوشتہ بُوتہ رودر آہتی گال بھیر ءَ اِنت ہمیشی ہمیں یک دگہ چاچے قبلئُ گال بھیر ءَ است کہ پہ سازگ ءِ وڑوگیگاں یک ڈول اِنت۔

● ہشتن سَن، ہشتاں سنائی
چار منگلی، دو مومیائی۔
(لیشی۔ کُچّک گوک و بُز ءِ گودان)
لیشیّ ءِ باروا چاچے ءَ بگندت۔

● عجب جنگیں کارے، بُت ءَ
ٹِک و ٹِک دارے۔
جان ءَ بھٹک، ہُنر ءَ
بازارے۔
(لیشیّ)

۵۔ دیما تُوتُو، پُشت ءَ لشکر (مُرگ وچُوری)

مال و دلوت رءِ کہ گپ آحت آہاں زلل دیوکیں سہدار ورستر انی پچار ہم المّ ءِ ہیت۔ جنگل ءَ مال دیئگ ءِ دناد ایوک ءَ نہاد ورسترءَ چمّ نہ کپیت بالی مُرگ وحیتام دی گندگ بنت۔ اے بار وا دستر وسہدار انی سراماں بلوچی زبان ءَ بازیں چاچ استنت، گُرک رءِ بارو البستگیں چاچے آئی رستری ءَ پیش دا دیت۔

۵۔ شپ کٹوری، صُحب کٹوره
دَم نبارت، سیر نکنت
شوہیں چوره۔ (دگُرک)

لوں اپتار رءِ سر ابستگیں چاچے ءَ بچارت، گوشے اپتار ءِ جنسا رکشتگ۔

۵۔ کغترڑ لغترڑ گوش آشتی
لَو یہر لَو یہر ڈمب انی
لیلاآں وا اڑت۔ لیلاآں چھپی
باڈت۔ (اپتار۔ ہفتار، گفتار)

بک دگہ مدیں دسترے کہ چہ آئی دست ءَ کلگ نندوکیں مہلوک سک بیری آنت۔ البشر اسینکُر یا سیخُن گوشنت اے سہدار رءِ جان چہ تیراں پُھرانت، تُرٹ رءِ جاگہ ءَ گُنڈگ انت کہ جنگ دیئگ رءِ وہد ءَ ہمیشاں کار بندیت اوگوں مردم ءَ جنگ کرت کنت۔ ہمے تیر ءِ پُھریں جابہ

جنگ کنگے عادت ماں چاچے ءُ دی وُ دی اِنت ۔

ھ۔ چی ءِ دیتوں جنگ ءَ
سی پوست انتی وَ نگءَ
کس بچہ نیا دینی رنگ ءَ (سینکر۔ سینخن)

بالی مرگانی تہا گراگ، بڈول ءِ سرا دی چاچے استنت گراگ سیاہ اِنت و بدرنگ اِنت ۔

ھ۔ چاچ ءَ چاچ ءَ سیاہیں
چو بزءَ۔ گرّیں چوخرءَ (گراگ۔ کلاگ)

قبلئے گالوارءَ پہ سینکرءَ دگہ چاچے است کہ اے ہم آئی جنگبازی ءَ ڈسینت ۔

ھ۔ مردے درکپت اچ بانءَ
صدوسی سلاہے ماں جانءَ
اگہ جنگ بکنت پروتی شانءَ (سینکر۔ سینخن)

جنگل و شکارگوں یک دگر سیال انت۔ شکاری ایں سا بداراں آہوگ ءِ شکار و آئی مسکیں ناپگ ءِ سرا ہم یک چاچے اُشکنہ۔ بلے گوشت نہ بیت کہ گوشوک ءَ ایشی بند دیثگ نہ زانتہ یا چہ اشکنوکاں مانا شموشتہ ۔

ھ۔ چشم آہو، لوڈ ہفتر چوکہ
کنجر کام کنت ۔
گوں حلیلاں گوں چھلیلاں چوکہ
جینبل چال کنت ۔ (آہوگ ءِ ناپگ)

آہوگ ءَ نا پگ ءِ کہ گپ آحت تہ الیشی پمیں دگہ چیزانی ہم پچار الم بیت چوش کہ زارک کہ مئے لہ اح ءِ بازیں درمان دارو ءَ کاردنت ۔

ــہ کوہ استیں گنِدونی وشتءَ
سرا، کوہ سیاھیں سوزیں
ٹکےنی سرا ۔ (زارک)

شکار ءِ کہ نیمگا دلگوش رُوت تہ اے پمیں دگہ چاہح بازانت ۔ چوکہ تو پک ءِ تیر کہ بید چہ آئی شکار نہ بیت ۔

ــہ شف تہا ریں گوگو ماریں
جھنگڑ آنکہ، گھوڑی گاریں ۔ (تو پک ءِ تیر)

نوں ڈب و تلک ءِ بارہ وا چیزے چاہح نوشتہ کناں ۔

ــہ چیزے دیتہ ماں بے ساہیں
ھنداماں ڈغار ءَ ھٹائیں
گرزندگ وڈراہیں ۔ (ڈب)

تلک جسم ظاہر ءَ بے ساہیں چیزے چومُردگ ءَ ڈ گارءِ تہا کڈھہ اِنت بلے پہ شکار ءِ کپّائیں گوزدءَ دل مانگ اِنت

ــہ مُردگ ءِ دل ماں قبر ءَ کپّائیں
گوزدلوٹیت ۔ (تلک یا کمک)

ہمے ڈول ءَ تلک بے جانیں شئے بلے مردم ءِ دست آئرا آبرّو بیاوان ءَ بارت ملکموت جوڑ کنت اے ھسم تنک اِنت ۔

● گند آدمی ءِ کاراں۔ کہ چونیں
کار کنت، بے دست پاد
ساہ ءُ دزے تیار کنت
بار تے من ڈن وگیابان ءَ
زیر بار کنت۔ گند ملکموت ءِ
کاراں زندگ مہار کنت۔ (ڈتلک / کمک)
مردم شکار ءَ روت وہد و قضائے آپ ءِ کھلی خشک
بنیت، پہ آپ ءَ تلوسگ ءِ وہد ءَ برّ و بیا وان ءَ آپ لولو
ہم آیاں چو آپ ءِ چولاں جاہ کیت۔ اے بار وا ہم یک
جاہے است۔
● کاتکاں ماں بند ءَ گنان ءَ
ماں دل ءَ زنیں غمے۔
انگو آنگو خیال کنان ءَ
یا خدا فضل ءَ کنے۔
دیر دیتہ من پہ چمّاں
بلینہ تازگ روح منی۔
نیں کہ آنکو رستغانی
بلیتہ مونجا دل منی۔ (آپ لولو۔ سراب)
شکار الوک ءَ جنگل ءَ نہ انت زر ءِ لاف ءَ میدانی
لوجیگ ءِ شپ روچ آجار بال انت۔ وہدے سبہ گوات
وتو یان ءَ قطب ءِ استال پہ آہان دلبڈی وھڑ کائے۔

اے باردادی یک چاچے کہ گاریں مرو ماں راہ ڈسیت.

- مُردے کہ دیتوں ملتان ءَ وسی
ناسو ہوبیاں دگاں ڈسی (قطب ءِ استال)

بلوچی چاچانی سرا یک چمشانکے ءَ مردم اے ہبر ءَ جوانیہ
زانت کنت کہ زندءِ ہچ پہناتے بلکن ہچ چیزے لپشت نہ
کپتہ کہ آ گی سرا چاچے پڑ بندگ نہ بوتہ۔ دگرا بل مردم ءِ جند
جبیں۔ بادءَ بگر تاں سرءِ مُودان چاچانی تہا ماں اِنت مردم
جندءِ باروا الہتیں چاچ بگندت، ہرکس زانت کہ اے
جہان فنا اِنت۔ ہچ نہ مانیت بے چہ خدا ءِ نام ءَ فانی ایں
جہان و فانی ایں بنی آدم چہ اے چاچے ءَ سہرا اِنت۔

- بے بُنیں درچکے گل اندام
شاخ کشِّیت و مریت
کسے چیراتے نہ بندیت
حق و ناحق ءَ ئُرشلیت (بے بفائیں گوُرِّی و مردم)

مردم ءِ ردپ، دنتان، چمّ پونز، گوش، سرو مُود مریک،
چیزے باردا چاچے ماں بلوچی زبان ءَ بیکے نہ، چینت و چُنت
پڑ بندگ بوتگنت۔ اول دپ، پدا دپ و دنتانءِ باروا
چاچ جوڑ اِنت۔

- کسانیں کوٹھوے جوڑ نت
پہ آسرا ست۔
نہیے استنت کچہری ہرڈیں لبرات

کڑی وقُفل انت، زمزبر و
پولات۔ (دپ / دف)
دپ یک کڈھے کہ چہ کشک ءُ پھُرّیں اے مانا ماں چاہءُ
اے بیم انت۔
● مکلی کہ بھُرّ کشک اِنت
دستے آہوگ ءِ جنجشک اِنت
یا
پُلکے پُر انت شہ نہ سپتکیں
کشک ءَ
یا
کڈھے چہ صڈاں پھُر انت (دپ دنتان)
بنی آدم ءِ جان ءَ چہ کُلاں حیران کنوکیں اُزبہ آئی دوئیں
چمّ اِنت۔ اے زدءَ چیزے چاچے ماں پدی تاکاں نوشتہ
بوتہ لیشت کیتگیں چاچ صمم بازشرّ انت۔
● چرخ پر خ زیبا ئیں۔
گُوچکے تا راج کنت پراہیں۔ (چمّ)
چمّ ہر چیزءَ دلیست کننت بلے وت دگرے گند کا محتاج
انت اے گپ ءِ چاچ جوڑ بُوتہ۔
● دو براتاں گِندغا پہ شاتاں (چمّ)
یا
● کنبریں کبگ گوں بانز لال سنبریں

آس آباد و ملک زیبا ئیں۔
اُ لکھاں تا راج کنت دُراہیں (رحیمؔ)
اے ایوک ءَ رحیمؔ ءِ بارءَ اتنت لوں رحیمؔ گوں مردم ءِ
دو می اُ ز بہاں صوار اِنت، ساری ءَ رحیمؔ و دل ءِ جاہ جاہ اِنت۔

- پیرءِ چک ءَ سئے موتی۔
دو لال، یک موتی۔ (رحیمؔ و دِل)

- شنشں کپاس آف دَ ف ءَ
نہ بہ کٹ نے نف ءَ (رحیمؔ پونز دپ گوش)
ارس یا انٹرزی دل ءِ غبار ءَ شو دیت، غبار چہ دل ءَ
کھٹرو ہیت اسے سرحال ءَ دو سئے جوانیں جاچے انت۔

- نودکہ بندی رکھنی ءَ۔
گہکری چھمکا رغنسیں۔
جینہراں نزُّدءَ راتزلیں۔
لوذ ا اڑ ندءَ گوارغیں (رانٹرزی / آرس)

یا

- جُھڑ سنہ جیہلینی گرے بنداں
کائینت و سرحد ءَ سرا گواراں
کونتراں پرّ انی سرءَ میناں (رانٹرزی / ارس)

یا

- نودکہ ماں لڈ کو کاں جُبڑی بنداں
نیں کہ سرگاہی ڈیہے کایاں۔

کونسترے سر پہ سری میلنت (انٹرزی/ارس)

مردم ءِ ساہ باز دوستیں شئے الیئی ہر بند بندے کہ
بجاربیت تہ ساہ ءِ ہم گپ نیام ءَ کمیت ۔

● آخنہ تہ شُتنہ نال ۔
لِنت تہ تہ کھٹر و ببنہ نال ۔
کھٹر و ببنہ تہ لِنت تہ نال (مردم ءِ ساہ)

نیکیں مرڈم ءِ ساہ پدا دگہ چیزے کہ اللہ ءِ امرُ بوگا
پہ شوق بال ءَ رُوت ۔

● ٹبُونزی ماڑی ءَ بلبتہ غت ہوکا
گلزمین ءَ ررا اشنہ غا شوق ءَ (نیکیں مرڈم ءِ ساہ)

مردم چی ءِ چاچ ءِ رُد ءَ کرم او لوگ کوٹری اِنت ۔ بزان
لِیّ گل ءِ جوڑ کرتگیں رزاں، رزان شکون اِنت کرم چیرّا اِنت ۔

● کوٹری شکون اِنت ۔
کِرمک چیر انت ۔ (لوگ و مردم)

مردم ءِ جِم و دل دپ و دنتان ءِ رد ءَ چاچے ءِ تہا
پونز، پونزءِ لبز (لمپ) پونزءِ گرانز سر و مُود، سرءِ مُودانی
بوٹ ہم چاچ ءِ تہا پر بستہ گنت ۔ پونزءِ دوئیں گرانزانی
آپ دو کورنت، پنچیں موردانگ، پنچ مرد ۔

● دو کور کیت سلام ءَ
پنچ مردے رُوت سلام ءَ ۔ (پونزءِ لمپ یا پونزءِ لبز)

● ھوڈے سہ مید ءَ کھُرّانت ۔ (پونزءِ گرانز)

- ٹیڑھے، ٹیڑھو ءَ سرا ہیڑھے
ہیڑھو ءَ سرا گُھا ہیڑے۔ (سر۔ مُود۔ بوڈ)

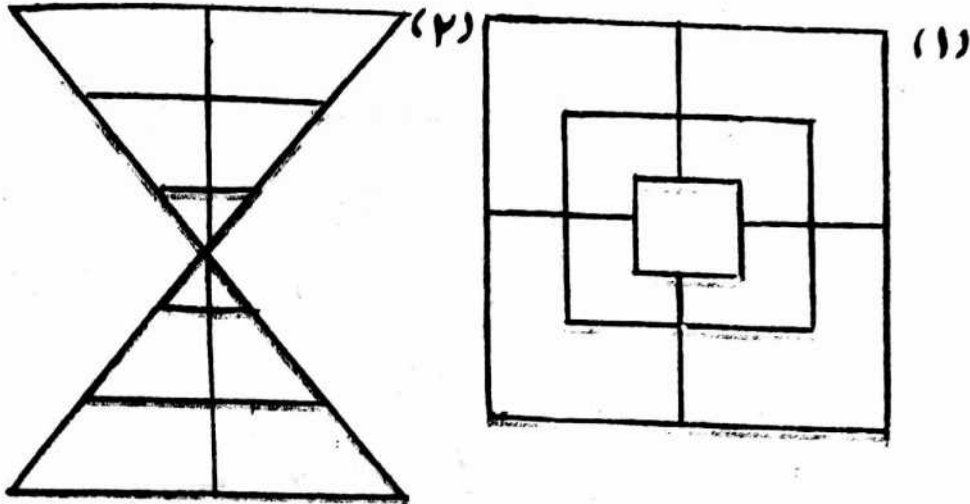
مردم بے گس و دوار ءَ نہ انت، گس بے زھگ نہ بیت او زھگ ہر جا کہ بیت بے چاچ بندگ ءَ نہ بیت گیشتر زھگ شپاں کہ چاچے بند نت لوگ ءِ ہر یک چیز ءِ چم اش سک انت او چہ لوگ ءِ چیزاں جوڑ بینت لوگانی نہا اُمرہ ہیران، لوگ ءِ رزان و سامان، بات پٹ ءِ چلیم و تمباک نزیک و سہرا ایر بنت چک ہمیشانی سرا چاچے بند نت و ہدے بلکن مستر پنے ہم ایشانی کمک ءَ کنت. گس ءِ از باب و چیزانی سرا بستگیں چُنتے چاچ ما نوشتہ کناں، اے ہبر منگی بیت کہ چکانی ہمراہ مستر پنانی دست ہم چاچے ءِ بند گاگون اِنت۔ گوانزگ ءِ سرا بستگیں چاچ مستر پنانی سہدلی ءَ بلیش دار بیت۔

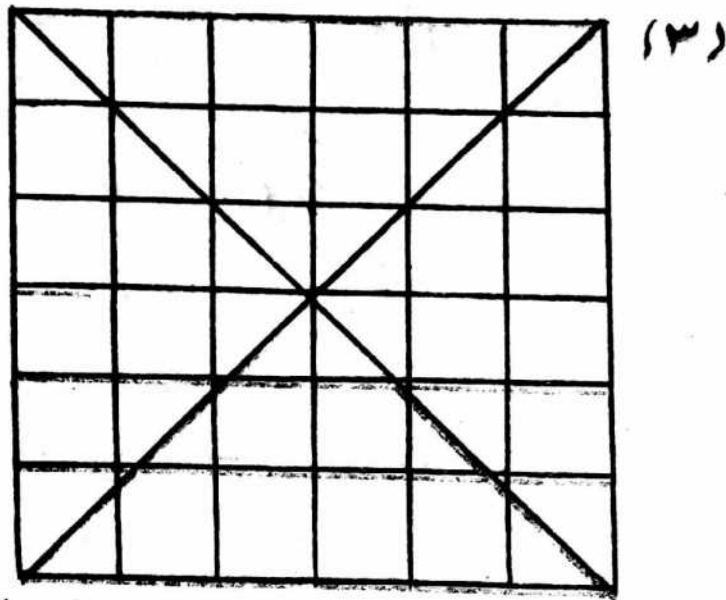
- چار نت ہٹ چار نت بازار
و پنہ گنت ہیرلت نہ گنت کاردار (گوانزگ)

ہے ڈول ءَ اے چاچ ہم سک گرانیں چاچے کہ چوکی (کتّار) ءِ گوازی ءِ سرا بستہ۔

- چار دور ءَ کلات و بازار
ہر دیم لتہ گنت دُکّان دار
چیزے دشمن و چیزے یار۔
دیما ہشت بنت پُشت ءَ چار۔ (چوکی / کتّار)

چوکی ءِ پہجہ آ دگ ءَ جہل ءَ ماالیشی سئے جتائیں دروشم لیکانی کمک ءَ پیدا ورکناں، بازءِ جاہاں الیشرا ئُنہہ گلڈگی کننت۔

گسّ ءِ تہادگہ، ہم ہازءِ چیزانی سرا چاح گوشنگ بوتہ چوش کہ تینک، دیگ ءُ منسگ، پادیگ، مشک کہ زھگانی دلگوش اٹ آیاں سہرا اِنت۔ تینک پادیگ ءِ سرا ایر بیت، بگندت چوں جوڑ بیتگنت۔

- سئے گہارنت، یک گشانے (تینک پادیگ)
- سُرداٹولی بیلیں رنگ

شبیر اکیلنی سئے ملنگ (تینک پاد یگ)

یا تافگ

تینک ءَ پد دیگ، حنسگ او لوگ ءِ دگہ ہیران جاچانی تہا پرب تہ گنت، لیتینے جوش اِنت۔

ہ سئے کٹکر، ٹی ٹی بار، دُمب
جنوکیں شانتلو۔ (سئے کُتگ، دیگ، حنسگ)

بُرزی جاچ قبلئے گالوار ءَ اِنت الیشی مٹیں جاچ مال رو در آہتی گالوار ءَ جوش اِنت۔

ہ ہے تئی دھڑنگ، بھاذے لڑنگ
پیلہ اغیں شبیر ءَ سئے ملنگ۔
ساوائیں ٹوپی سوزیں رنگ۔ (دیگ، کُتغ)

ایوک ءَ پاد یگ ءِ بار و ادی جاچ است، اوائے ہم بازوشیں جاچے انت کہ

ہ جاچ ءَ جاچ ءَ ہلک لڈیت
سئے جاڑی صندائیں۔ (سئے کُتغ)

لوگ ءِ تہا ہمہ چیزر کہ گیتنر دست ءِ دیا اِنت آئی باد وا جاچ ہم گوشے زیاست انت بر جہ الیشانی سرا چکانی جسم وار دمان کپیت جوکہ مشنک اِنت مشک بار واد و جاچ انت۔ دو انت گیجن (گیشن) ءِ سرا او دوا انت شالہ صینرک ءِ بار وا

ہ بند بلوچی، حُقہ بیچی۔ (مشک ءِ دربند)

ب ا

۵۔ بل بلوچی، حُقّہءَ زیرنڑءَ بیچی (مشنگ ءِ دربند)
لوں گیجن ءِ باروا گوشتگیں چاچے نوشتہ کنگ بنت
اسے ہم چکانی بستگیں چاچے انت۔

۵۔ اسپ تچیت، کشک رچیت۔ (گیجن، گیش)

یا

۵۔ ٹھنڈیک دو صد ٹھادی
دوستءَ رکّلی، دشمن ءَ داری (گیجن، گیش)
ہمے ڈولا ہنرک اِنت۔ دوئیں گالوار ال الیشی بندگ
وڑکم و گیش یک ہیم اِنت۔ قبلئی گالوار گوشیت۔

۵۔ کٹ جمیت، کٹ بانک جمبیت
کپو درماں کلام ءَ ھیک بندیت۔ (صبیزک)
رودرآہتی گالوار نت۔

۵۔ نکے وت لڈی، نکے بانخ لڈیت
کفوٹ پہ بالاں بُور بندی (صبیزک)

یا

۵۔ صَش لُڈی، صَش بانخ دی لُڈی۔ (صبیزک)
کٹ یا تخت ءِ باروا چاچ دی دوا نت اوہریکے
جنایئں گالوار ءَ اِنت، قبلئی گالوار ءَ جوش اِنت۔

۵۔ چاروں جھلاں۔ چاردں بُرز
ہشتنول کشت چُپنت ماں چُپست
دوازدہیا حمگوں کرتنت دُرست۔ (کھٹ یا تخت)

رودر آہتی گالوادءَ اے چاہح جوش اِنت کہ تحت ءِ
سرامردم ءِ ننا رگے لبشارت ہم گون اِنت ۔

- چیار نتی پچاد، چیار نتی پہلی
مڑدے کہ کپتاں، گندغ ءَ دھلی (کھٹ)

گدان ءِ ہم چو گس ءَ شپ روچ گوں مرڑدم ءَ کارنت
ایشی یک یک ساد و چُوڑانی سراجا چے است ۔

- ھلک لڈیت ماہ پری وتی
سرءَ بار ءِ چیت ۔ (گِدان ءِ چُوڑ)

- دوشنب سرا آڈ دا تئیءَ
شش پاد سرا تچھڈ دا ئیءَ
اے کار ءَ ہُنر باز بیستہ
اے گوں بیکھواں ساز بیتہ (کرڑی ۔ گدان)

گس ءِ پچار کہ کیت آئی تہہ سامان، ٹِپّر وجُلّ اواندگہ
شئیانی کپ ہم شموشنگ نہ بیت ۔ پداز ھکانی تہ ہر چیز ءِ
سرا چم کپبت او ہمے چیز یک پہ یک ءَ جاجانی تہاکا یان
بنت ۔ جہل ءَ دانکیں جاہح لوگ ۔ لوگ ءِ سامان و اندگہ
ہوُرت پروشانی بادوانت ۔

- جیبلی ءِ دپ ءَ لمیئے لونجان اِنت (کُبل یا قُفل)
- بُن ءَ آف، سرا تھنگو (چراگ/چراغ)
- جاہے ۔ جاہ ءِ تہا مارے
مار ءِ دپ ءَ پُلّے ۔ (چراگ/چراغ)

- پھوال مال ءِ سردات
دیم پد ائینی۔ (تبر۔ تفرا)
- ھلک لڈی، وتی ھندا ائیں۔ (گواز)
- اولی شہرءَ آسے کپت
دومی شہرءَ ڈاہ وشولر
سیمی شہرءَ دُوت کائی (چِلم / چلیم)
- دو پادے چیزے، بیلے
اوشتات نہ کنت۔ (قینچی)
- وتی سرا گاد کھنت گُڈءَ
عالم ءِ کارءَ کھنت۔ (باکس ءِ تیلی)
- آسک تچیت، دست سُریت
دست سُچیت۔ (جھٹک)
گس ءِ تہا مات برات و گہار ہم پہ چُکاں جاج ءِ
جوائیں سرگال انت اے گہا دلوگ ءَ رودیگ ءَ انت۔
- یکے گل یکے گل صفا انت
یکے سربُر یکے جیرگا انت
کجام گل کجام گل صفائیں
کجام سربُر کجام جیرگا انت (جنئک و رودیگ)
گونڈیں چک، یا چک ماسیں نیاڑی ہم زمکانی جاج ءِ
تہا انت۔
- مہمان آختہ چہ مہمانی۔

نہ لیس ءَ ہڈ نے مہمان ءَ دنتان (شیر محیں چاک)

- بادشہ لبّ نہ وزیر ءَ،
بے ڈوہ بے قصور ءَ۔ (" " ")

- بارگیں صیبڑ وسے۔
گنڈاں درکپت نہ وی۔ (ذال ءِ لاف ءِ چاک)

زھگ و تی مات ءَ تروں (تنور) ءَ نالیں پچ گا گندنت
تُون گو یگ ءَ گندنت ہمے ہم چاچ جوڑ بنت۔

- کشیت نیزہ ءَ اچ میان ءَ
جنتے اژدہا ءَ جان ءَ (تُون گوُیگ)

- طلائیں اسپیر سے
لمبواں در تکہ۔ (تنا ور ءِ نان)

لوگ ءِ تہا دگہ بازیں چیز بنت جتا جتائیں چیزانی باروا
چاچ جوش انت۔

- دپے است، دنتانے نیست
لاپے است، رو تے نیست (دگونزگ)

- گونڈیں برات رؤت بُرزا
مزنیں برات ءَ جنت گرز ءَ (دان، چوب و دستگ)

- شو اگندے لقایاں کہ ہر داتاں
بیٹو کتئے سر لبست جاداں۔ (تاس)

- مردے اسپ ءَ سوارنت
پادے ڈگار ءَ گرّنت۔

وت دیما روا ننت
بوڑے رندا ایئیں ۔ (قلم)

● اِداں کشیں، اوداں دَرو کنیں۔ (چِھٹی۔ کاگد)

بلوچی زندبیش زمانگ ءَ مالداری، کشت کاری یا دستکاری وڈیں کاردانی تہا گوستہ، ہمے درسیں چیزانی بارواچاچ ہم است۔ چوش کہ زمینداری و کشت کاری انت ایشی سر حال ءَ ڈگار، لنگار، آپ ءِ چاہ، ھور دھارہ، گرند و شل ہر یک چیزے ءِ بارواچاچ پر بندگ بُوتہ۔

● یک شئےجوانیں حلقواں یک رت
دست گوں جنگ و جھیڑ ہا سکات
ہرکسے کیت و جنت و تی چک ءَ
من نہ گندانے چاہیے دھک ءَ
گوشتہ داناءَ بوجگے حق اِنت۔ (چاہ / چات)
رو در آہنی گال بجیرءَ۔ چوشّں اِنت۔

●

چیارنتی تھنگ، چیارنتی تاڑی۔
لیٹروے زونگانی سرا ناڑی۔ (چات / ادہٹ)
کِشت کشار بےآپ ءَ بے ہورءَ نہ بیت، آدرءِ آپ۔
تزنگل، گرند و گروخ ءِ سرا اے چاچ لستہ گنت۔

● قدرت کردگار اِنت
قدرت، تئیءَ لسار نت۔

سرخند و بورسوار نت
دریپیت گج و تار نت
دیمائیءَ تیار نت ۔ (آدرءِ آپ)

- شپءَ تچیت کٹوڑک
روچا تچی کٹوڑک ۔
دم نبا زت کٹوڑک ۔ (کورءِ آپ)

- دُور کیت، بھُنبور کیت
بے اسپ بے لگام کیت
بے تیر و بے کمان کیت (کورءِ آپ)

- چیزے پرّی پہّ نیست
کیت و نندی کوُنے نیست
اسپے سرپ موودے نیست (دُنر و نگل)

- بُرزیں نہ بہترپ پٹکی ۔
درست آتکاں سرپہ چکیّ
گواتءَ بُرتہ پہ چکیّ ۔ (جھمر)

- بوچیں مُرگے پڈلاں گا دیں ۔
موسمءَ گرڈدی گنڈہ بؤزنباریں (صور جھمر)

- منتینی، نہ لیٹتنی، نہ گانڈڑھی
نہ روشنی ۔ (روح جھمر)

- شفالاں شفیلی شفاں روش کھاں
انسان کھڑو بی جہاں گوش کھاں ۔ (گروخ/گروک)

لوں چا چانی تہا ما ہمہ از باب وو سلہاں گنداں کہ ابید
چہ آپانی کمک ءَ کشت کشار نہ بیت ۔ جوش کہ لنگار ۔ آپ
نلی ۔ بج کشوکیں نڑ اے چاپچ جہلی رلیسگ ءَ انت ۔

● ماہ د صبغیں ، راہ د صبغیں
شیر زمین ءَ رمبغیں ۔ (لنگار ءِ بہال)

● چیزے سازتگ عرش ءِ نیم گوڑا
ہر دیں کہ کجیت من سرا
ہر سان رچیت من ٹن ءَ (آپ نلی)

● سر بند غادور نہ وی ۔
دست شہ دف ءَ دیر نہ وی
ہر چی دے سیر نہ وی ۔ (بج کشوکیں نڑ)

اے بوتنت لہتیں زمینداری وسلہ ، لوں بگندت کہ
ڈگار ، کشار ، درچک ، بوٹگ ءِ بار واچاچ چہ بیم انت
ڈگار ءِ بارواچہ کلاں زیاسنت چاچ است ۔

● سٹرے ، نہ برٹے ، آپ نلاریت ۔ (ڈگار)

● چک مریش انت ، پٹ گوکنت ۔ (ڈگار و کشار)

پیت ڈگار انت کہ چک ءِ پیما گوکنت ، کپنہ او چک
کشار انت ، پریش آئی بوشنگ انت ۔

● سرائے سبزیں ، آپ نہ داریت
الشی مانا ھم ڈگار انت (ڈگار)

لوں کشار و بوٹگانی بار واگوستگیں چاچاں بگندت ۔

- بج اسپیت رلیش، بیت چہ نوک
رلیشی گلاں (کرپاس ءِ کچھل)
- گلے، لوگلے تئی نامنت شکر
توے جان دشمن منائیں حطر
دل ءَ سینچو گوشتنہ ترازیہ ورگ (جورءِ کچھل)
- بج نہ رو چے نہ ماہے جھنگیں
کوچگے برا اھے۔ (دچھل)
- چھمنی گوشتہ کھوراکلری
کوبجہ رڑ غانت۔ کھودءَ
گوشتنہ وتی ثمرءَ نہ زیریت
ڈھوراڈکہ ہی۔ (دکلڑیں ڈگار)

الہنت چنتے درچک وکشارانی سرابتنگیں جانچ۔

- بنے گرّیں سرءِ زڑّیں۔ (دمچءِ درچک)
- سنریں بچے ٹنگ بنایں۔ (انجیرءِ درچک)
- دیرءَ کہ گنداں لالرڈی ءِ۔
نزیک کایاں چھپ چوٹڑی ءِ (دگنرءِ درچک)

گندیم ودگہ کشارانی ھوشگءِ باروا الہتیں جانچ۔

- بن مہلویں، سر تحفگوئیں،
سونار وال دستءَ سریں۔ (دگندیمءِ ہوشغ)
- لیٹھے، لٹھءِ سرا کبھٹ ءِ
آف واڑت شہ قذرتاں۔ (ذرّتءِ ہوشغ)

● اے ٹیڑھ آں ٹیڑھ، باٹیلی — (ذُرّت ءِ ہوشغ)

● یک کھتوءَ صد کرّ غاں۔
یک کرّغ ءَ صد ہونڈاں
یک ہونڈے ءَ صد مُشکاں
ہر مشکے ءِ صد چُوری آں — (دھوشغ)

● ماڑی ءَ چِک گگّاں،
ہزار موتی جگاں — (دھوشغ)

● آف داڑت شہ دُمب ءَ
بار زیر بیت سرا۔ — (دھوشغ)

● کڈّھے، چہ گہہ ءَ کُرّانت۔ — (دارندن ءِ دال)

گوں کِشت کشار ءَ ساہداران ءَ ہم مزنیں شریداری ءِ است، او ساہداراں چہ دُزو دسترانی دستءَ رکھینگءَ بلینگ دارگ ہم مئے ملک ءِ یک درستیں دود ءِ اے باروا اول گوک ءِ باروا ماچنتے چاتح نوشتہ کرتگ پشت کپتگیں اے ڈول انت۔

● چار براتاں، یک کڈّھے ءَ میزاں — (دگوک ءِ گوداں)

● یک بُنے پیماز سال ءِ
نارُشت اِنت۔ — (دگوک ءِ ماھگ)

گوک ءِ ماھگ چم ظاہر ءَ پیمازے ءِ کساس اِنت بلے سجّوئیں سال ءَ الیشی شیر زمیندار ءِ نارُشت اِنت۔ نون یک چاچے میش ءِ باروا بگندت، بلے الیشرا ماسیرُئی ٹکرے

زاناں، یا پرستگیں بندے.

● من پہ شکاراں درکفاں
نغلّے سوا دگر بیشغاں
باندی کہ ڈھکؔ گیتغاں
ابرءَ کپاں چو کوہکراں
لہکنت چولبنا می جمڑاں
زہماں پہ ڈھاڈائی جناں (میش)

مالانی چوکیدار و چاری بینگ یا کچک اِنت، چاچ ءِ تہا
ایشی کمال و صفت جنت لوزانی تہا اِنت. بینگ سیرنہ کنت
سجو بیئں روچ ءُ دگہ کار نہ کنت او شف ءَ ہشیار شبو ارانت
ہنر ءِ حزانگ اِنت.

● وَرَغ بازیں، کنغ کمیں
کٹغ پادیں، ہنر جمیں. (دُکچّل یا بینگ)

بینگ و بلینگ نوشتہ ءَ یک ڈول اِنت، بینگ ءِ
سرا چاچ اے پیم اِنت.

● نیلیں بُز و نیلیں شنزک
ویتہ کر ودءِ ساہگ ءَ
گیتہ دو پادیں تولگ ءَ (بلینگ/ ماکھی)

نیلیں بُز و شنک شہد ءِ چانگ و مکسک اِنت کہ عمرا
کرود یا درچکانی بُرزیں ٹالانی سرابندیت، دو پادیں تولگ
مردم اِنت ما اے کتاب آخر رسیتگ آنت کہ چینتے چاچ

ماداہچ ھنلرے ءَ دست کپت انت اوتوں نوشتہ
کرتگیں کتاب پدا ہچ ریچگ نہ بیت ۔ ماالیشاں بے سرحالءَ
جہلءَ دلیسگءَ کاراں ۔

- کیگذءَ لجّانی بلاہ ذُڑنہ ۔
ڈبلے ماں بازارءَ بہائی ایں (رانیءِ کلّدار)
- رگرد گبرّدیں ۔ شہرپسندیں ۔ (کلّدار)
- شاہزدہاں آنو ۔ من نیاں
مُرگے ۔ چیاراں مئی پادءَ ۔
من نیاں گھٹے ۔ دووزیرتوں
من نیاشاھے ، نام مئی مزنیں
من نیاں سیّدے ۔ (کلّدار)
- یک پتے ، دو بچ انت ۔
ہشت ناکوزھگ بنگویں
پھجہ آ آدشش ہمے لشکرکئے ایں ۔ (روپیہ / کلّدار)
- لہتیں ءَ مٹیرینیت ، کرڈےءَ
وھشں کنت ۔
کرڈےءَ کشاریلیت ۔
کرڈےءِ سلاہیں ۔ (زرّ)
- قاضیءِ است ہئے لگءَ
ہیچبر آنہ بندی دروگءَ
ھنیچو بہرکنت عانزی ۔

کہ ذِ گری و نمازی راضی ۔ (ترازو ۔ شائم)

- ہشت انتی پاد، دُمب اِنی
ونگ ءَ، ہست ماں کا فرءِ
دنگ ءَ ۔ (ترازو ۔ شائم)

- چیزے دیتوں در دنیائی
لئے دروغ بندی، نے ربائی (ترازو ۔ شائم)

- گُجو فوا شنبیں ہڑی ءَ ۔ چیٹے
لبتی پاں نیڑی ءَ ۔
گنلی چُونڈی ءَ پلی کَ ۔ (ترازو ۔ شائم)

- یک مردے اوشتا تہ وانگ ءَ
لانکے لبتہ لشنہ جاگہ ءَ
نامرد ءَ دیاں نیلانک ءَ ۔
لیذّت سرکپیت بے وانگ ءَ (گراب)

- مات شپ ءَ دسپی
سُہب دست ءَ ماں حرءِ لاءِ
دنت ۔ (نارء پات)

- یک ماذن ءَ چلّ کُرغاں
کوہیں کلات ءَ بُرّغاں
یک واذہ ءَ گوں سرّغاں ۔ (گدھ دو شمشیں)

- گرڈ دیں جو ماہ ءَ، ماہ دی نہ ایں
بگی ایں جو شیر ءِ شیر دی نہ اِس ۔

چیار نتی باری، شہر دی کانہ ایں۔ (باج ءِ بٹن)

● تتی بیت ءِ کشتہ اُشتترے
بگاں ءَ، جگرے منا دستا ئیں (چنّی / چنّام)

● لبے دُسب ءَ بگائیں روبہ
دمبے ماں سرا جو چوب ءَ
نر شیری چیداں گرّا شنت۔
نقّاشی لداں سیراں انت (استرگ۔ پاکی)

● دلبے تنک، مُبنے پراہ، گوشے
میر جاکور ءِ چاہ (سرمہ دان)

● چیار نتی باد، پچی گھچی نششی
ماں کنت، ہفتمی چھکی۔ (سرمہ دان)

● جیزے سازنگ ماں سندھ ءِ
بازیں مکران ءِ جند ءَ ۔
کُنڈا خے جڑوکیں داریت،
چوکہ توپک ءِ ہوُرت کاریت (آدینک)

● دیتہ غت ما ثئے چوشیں،
سر تُرا جوڑ اندر ءَ مانیں صوڑ (آدینک)

● باگاں اے گلریں، لیے سُہر
چاندری، تفنگویں۔ (جیگ)

● چھنی کنبری، کشکاں چری، یادے
کمبر ءِ بیہ بند ءِ دُر راہ لوٹی۔ (سرونڈ)

- شاخ شاخ بی، کاری ورد ٘خیں
رستراں ۔ (سررند)
- اُردک بُردک، شہر حسد۔ (میٹ)

سازوزیمل مئے راجی اودود ربیدگی وشیانی شوندارنت مئے راجی زندءَ سروز، نڑ، گروپا شُربانہ نامدارنت۔ اے یاروادی جاہج استنت ۔

- گونڈزنڈیں لوٹی ءَ بھڑ سینے ۔ (سروندہ)
- ویتی ایں جون انی، نہ ئنڈ نی
نہ صوں انی، دربکہ جون انی (نڑ)
- چیار چنگلو بلی، موسم وہشتی وڑکا
- شوشلوکہ شُوکنستا دف گوں
زوان ءَ ٹھراٹ کنت ۔ (گروشُر)

اے تاک ءَ نوں ما ہمہ جاہجاں رددیاں کہ آنا آنت ، ہر یکے ءَ گوں جتا جتا ئیں سر حال ءَ شربداری انت ایشانی ہم بازیں تہرانت بلے ہر یکے ءَ پیدا ورکنگ گران انت ۔ جاہج ہم ہر دو گال بھیرءَ انت ۔ بلے اے گوشے گرائیں تہرانت ۔

- کنگرے ءَ گلّے ماچرگ ءَ دبنہ ۔
ناکوءَ زھگ ویک پت ءَ زیچ اُنت
لشگنت روچ ءَ آدعا گواُنت ۔
بورچپا شاہ ءَ بھلوءَ بیائینت (پڑگ)
- ماتے مُرتگ انچ گسال .

ڈُچک ماں شاہی گوانزگ لڈیت ۔ (کوہءِ چیٹ)
● سُہرگشانی ہرکسی لوگئے مہماں اِنت (آس، آتح)
● بُرز بلندنت، شاہءِ لپندنت ۔ (میری) ۔
● جہلءِ ئے بندے بُرزاتوارکنت ۔ (اُہند۔ اُبھلد)
● اے کشکوآکشکو، توکاڈ لڈل ءِ کو ۔ (ڈُچکا)
● دریاجتا، حاک کجا ئنت ؟ (کوہ)
● گوڑ دگنٹوّرءِ، واہندے مڈے ۔ (سربوٹ)
● سُہریں کھفنٹروسوساڈکنت
دف گوں زوان ءَ کھراٹ کنت (نرڑ)
● چٹ پٹا ایں ڈغارے آسکو
وشکی چرنت ۔ (آسمان استار)
● بُرزاجمبرچیراجمبرآپ ءَ
پھُرنت جمبر ۔ (؟)
● شواگندے لقایاں کہ سرذاناں
بیڑوکتیءَ سرلبت جا داں (تاس)
● بگی لگرڈُنبے دار ۔ درم گورےنی
سی ہزار ۔ (کلکشان)
● کلڑوتنک اِنت، بھِڈلے تہا
وش انت، زوت زوت لشپنت ۔ (صیک/آنو)
● کُرُوپٹک اِنت بارے گراں اِنت (منجہ ۔ پادیگ)
● دست جناں، رنگ رشاں ۔

اے گوں ہمہ مڑداں جڑاں کہ
انگل وگا لی کناں ۔ (ھیک ۔ آنو)

ﮪ سئے چیزاں یکے ءُ پولنز ترزیں۔
یکے ءُ نام وشیں ۔ یکے ءُ
زَندشترّیں ۔ (مردم، مود ۔ ہکور)

ﮪ دست قذرت ءُ وت
داتغاں، دست دراز نتی
گونڈ نہ باں ۔ (بھمبیری)

ﮪ پیریں مڑدے دھگڑا بڈرانی (کرّ ءِ)

ﮪ ہفت کپودر، ہفت رنگ
چات ءَ کپنت یک رنگ (دریں) زنب، لنقہ)

ﮪ سنگ ءُ سرا سبز گدی ئانشتہ (ٹپتروک)

چاچ و بجھارتانی یہ خاصیت ءُ مئے اودگہ زباناں پر ببند
انت۔ اے ڈولیں چاچ ءُ ما ناکنگ سک گرانیں کارے ہم
است او ادبی سنجے ہم چرلشی ءَ پیداورببت چشیں پرسنگیں
چاچ بلوچی ءُ ہردو زنڈیں گال بھیر رودر آحتی اوروایر
آختی دوئیناں است ۔

ﮪ بوریں بہان ءُ کھُرغاں ۔
گونڈیں لنغرے ءُ تشاں
یک ماذن ءُ میشنیتغاں ۔
گوہ ءَ بیرے بجنت یڑاں

بودواڑہ ال سینگا دلغان ۔ (تیر یا پادم)

● واجہ ءِ صافلیں ڈغارءِ
واجہ ءِ صباحیر نت
واجہ ءِ شیرکہ دراکیت ،
صیدوتی جاہ ال گرنت ۔ (آسمان ءِ روچ استال)

● ہزارا ندرہزار بورنت تیاد نت
لگام ودمچی دزو اہگ ندارنت
بحیک انت دمِ اُئم ءِ نوکیں سوارنت
ہرشہب ءِ دا ننت وکا داش چاد نت (تاکرسیم)

● دریامن تہا سک نول انت ۔
بوجیگ من سرا ئہ چولنت ۔
دوریں جنازیں وش ڈولنت ۔ (تاس تگار)

● اے زراب گجائی درآورتہ
واجہ ءِ لنگارے پہ آورتہ
پینچ کدائی دیم پہ لنگارءِ
پینچ تماشائی پہ تخم کادءِ
واڈہ تی لنگارءِ مہ مکنی لس
پینچ وده ءِ دا یکبر کُشّں (موچی ءِ چکن)

● چوبی چوبی سیاہیں ، ہررگ ءِ دوشاہیں
گاریں گادنگاہیں ، چہ آدم وحوائی (کُٹِک / ریک کرمے)

● چپا راں بانزری نیا مغ ءَ
جنگی اَمُل ماں آختغاں
کھڑدے ہمود ءَ کُشتہ غاں
باقی ہمود ءَ نشتغاں ۔ (چو بیڑ)

● بُڑزی ماڑی ءَ بیتہ غت او کھا
گلز ملین ءَ را اشتہ غت شوق ءَ (نیکیں مرد م ءِ ساہ ء)

ھمے ہیم نوں آخرءَ ماہتیں گرانیں بند پیشیں داراں
کہ کلگی مرد م ءَ وانداییں و ہلءَ یہ مشکولی ءَ او یہ پکر ءَ
چکاس ءَ جوڑ ینتگنت او بے قلم و کاگد ءَ آ ایشاں
ھنچو پروشنت کہ نویسندہ ھم یہ سوب نہ بیت ۔ اے
بند یہ ڈول ءَ گیشتر ءَ یک ہیم انت بلے بو جگش جتا جتا
اِنت او ایچ ہمیشی زانگ بیت کہ کلگی اُلس ءِ پکر چنکہ
شائیگان اِنت ، حشیں بند اَیش اَنت ۔
(۱) یک رِکےّ شہ روگن ءَ پُھرّیں ، روگن کل ہشت سیر انت
شائم دو وٹ نیست کہ تو رگ و جتا کنگ بہ بنت چر ایشاں
چار سیر جتا کنگی انت ، البت دو منجل است یکے پنچ سیر
او دگہ سئے سیر دار یت گوں ہمے منجلاں کیلگ چار سیر
روگن جتا کنگ بہ بیت ۔

جواب :۔

(۲)۔ مردمے باگے تہا پہ نیوگ ءَ روت، باگ ءِ شش ٹھوہوا انت، ہر یک ٹھوہو گوں مرد ءَ ہمے شرط ءَ ایر کنت کہ آچہ باگ ءَ ہر چنکہ امب کادیت بیماں آئرا دنت۔ مردم چنکہ امب بہ سند یت کہ ہر یک ءَ پورا نیم ہم بر سیت او امب کپ کنگ ہم مبیت۔

جواب :ر

کل ۱۹۲ امب مرد ءَ رسست۔

۱۔ ٹھوہو ۱۹۲ ÷ ۲ = ۹۶

۲۔ ٹھوہو ۹۶ ÷ ۲ = ۴۸

۳۔ ٹھوہو ۴۸ ÷ ۲ = ۲۴

۴۔ ٹھوہو ۲۴ ÷ ۲ = ۱۲

۵۔ ٹھوہو ۱۲ ÷ ۲ = ۶

۶۔ ٹھوہو ۶ ÷ ۲ = ۳

(۳) یک بادشاہے، یک وزیرے یک ءُ مُلّا اِنت ہر سئیناں وتی جن ہم گوں انت بلے ایشاں یک دگرءَ سرا اَصّل باور نہ اِنت دریا ءَ کندی ءَ رسنت، یک بوجگے کہ آئی تہا ناحدا اہم نیست، دو کس ءَ زیاست ندار یت۔ ایشاں چہ دریا ءَ گوازینگ۔

جواب :ر

(۱) اولی ٹیال ءَ بادشاہ گوں جن آدیم رؤت، جن ءَ دریا ءِ ہمے کنب ءَ کہ کس نیست نا ینیت بوجگ پدا کاینت

(۲) دومی ٹپال وزیر او مُلّا ءِ زال بوجیگ سوادبنت آدیم بنت، بوجیگ ءَ بادشاہ ءِ جَن زوریت اوا ے دیم ءَ کاریت۔

(۳) بادشاہ ءِ جَن و بادشاہ نند نت، بوجیگ ءَ وزیر و مُلّا سوار بنت آدیم رونت، مُلّا ہمے ٹپال ءَ جن ءَ گوں وت ہمراہ کاریت، مُلّا ءِ جن و بادشاہ ءِ لوگی لشیت کپینت، مُلّا و بادشاہ آدیم ءَ گوزنت، نوں وزیر جَن بوجیگ ءَ کاریت ساری ءَ بادشاہ ءِ جن ءَ آدیم ءَ بارت دنند ءَ پہ وزیر ءِ جن ءِ خاطر ءَ بوجیگ ءَ کاریت. شش مردم شش رند دئیت او آپ ءَ گوزنت۔

(۴) یک دریائے، یک بوجیگے کہ چہ دو چیز ءَ زیاست برُت نہ کنت، مردے ءَ یک مزارے، یک پسے او یک دستی ءِ کاہ گون اِنت الیشاں چہ ہیم چہ آپ ءَ بگوازینیت، مزار ءَ بارت تہ پس کائاں وارت، کاہاں زوریت تہ مزار پس ءَ وارت۔

جواب :۔

اولی ٹپال ءَ مرد گوں وت بُز ءَ بارت، بُز ءَ آدیم یلہ دنت دومی ٹپال کاہاں آدیم ءَ بارت کاہاں دریا ءِ کرّ ءَ ایر کنت پس ءَ زوریت پدا واز گرد کنت، پس ءَ اے کندی ءَ یلہ دنت مزار ءَ گوں وت بارت، آخری ٹپال ءَ مرد پس ءِ دند ءَ کیت، چاردند

اے چیز آدیم بنت -

(۵) نشتغاں مات وجنئک۔ آختہ غاں نذاماسں وسرک ہردو ئیناں کھٹرو بننہ وتی "بت ڈرا ہی کتہ"۔ مائی ئے مال چار ینغ ات کہ دائی گلے آتکہ۔ یکے ءُ شہ مائی ءَ لوٹ کتہ " ادی تئی نام کئے اِنت"۔ اغدیں لوٹ کتہ " کس وکامے" نیاڑی ءَ گشتہ " عاگم گشی من نہ مناں"

مائی ءَ گشتہ

" مات ہنگیں سرتائیں مدرکانی "

" گہار منی ہرڈولیں گہاں بارین "

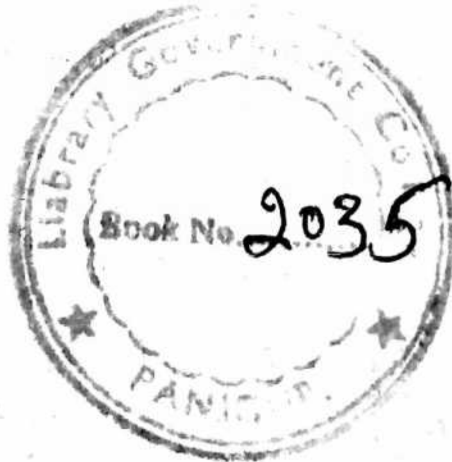
" بت منی مالی و اڑہاں دوستیں "

(۱) نیاڑی ءِ نام - نمبر

(۲) نیاڑی ءِ مات ءِ نام لالی

(۳) گہار ءِ نام سہتی

(۴) نیاڑی ءِ اباءَ نام ھوران

ہماری مطبوعات

کتاب	مرتبہ	قیمت
رنگین لال حصہ اول	مرتبہ غوث بخش صابر	قیمت ۱/۷۵ روپیہ
رنگین لال حصہ دوم	″ محمد زبیرانی۔	″ ۱/۵۰ ″
″ ″ ″ سوم	″ محمد یوسف گچکی	″ ۳/۰۰ ″
″ ″ ″ چہارم	″ میر محمد زبیرانی۔	″ ۲/۵۰ ″
[illegible]	″ غوث بخش صابر	″ ۶ ″
[illegible] شاسوتی	″ عطا شاد	″ ۸ ″
جوانسالی	″ عطا شاد	″ ۳/۵۰ ″
بتل ءِ گالوار	″ غوث بخش صابر ″	۶ ″
[illegible]	″ فضل فقیر	″ ۷۵ پیسے
گلِ مست	″ میر مٹھا خان مری	″ ۶/۵۰ روپیہ
شپ چراگ	″ [illegible]	″ ۵/۰ ″
[illegible]	″ مومن بزدار	″ ۲/۷۵ ″
کہنیں بلوچی شاعری	″ میر بشیر محمد مری	— — —

بلوچی اکیڈمی شارع اقبال